

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE
ȘI SOCIOLOGICE

Cu titlu de manuscris
CZU: 316.346.32-053.6(478)(043)

CRÎȘMARU MARIANA

**TRANZIȚIA TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT:
ABORDARE INTERSECTORIALĂ**

Specialitatea 541.02 Structura socială, instituții și procese sociale

REZUMATUL
tezei de doctor în sociologie

Chișinău, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

GAGAUZ Olga, doctor habilitat în sociologie, conferențiar cercetător, INCE, ASEM.

Consiliul Științific Specializat a fost aprobat de către Consiliul de Conducere al ANACEC
prin decizia nr. 222-05 din 29.02.2024, în următoarea componență:

Referenți oficiali:

BÎRCĂ Alic, doctor habilitat în economie, profesor universitar, ASEM;

OCERETNÎI Anastasia, doctor în sociologie, conferențiar universitar, USM

Componența Consiliului Științific Specializat:

MALCOCI Ludmila, președinte, doctor habilitat în sociologie, profesor universitar, ICJPS;

BUCIUCEANU-VRABIE Mariana, secretar științific, doctor în sociologie, conferențiar cercetător, INCE;

SPĂTARU Tatiana, doctor habilitat în sociologie, conferențiar universitar, ICJPS;

CHEIANU-ANDREI Diana, doctor în sociologie, conferențiar universitar, USM;

CHISTRUGA-SÎNCHEVICI Inga, doctor în sociologie, INCE.

Susținerea va avea loc la 14 iunie 2024, ora 14:00, în ședința Consiliului Științific Specializat
D 541.02-24-14 la Universitatea de Stat din Moldova, pe adresa: INCE, MD-2064, mun. Chișinău,
str. Ion Creangă, 45, bir. 309.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională și Biblioteca Republicană
Tehnico-Științifică și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la „10” mai 2024.

Secretar științific al Consiliului
Științific Specializat:
doctor în sociologie, conferențiar
cercetător

**BUCIUCEANU-VRABIE
Mariana**

Conducător științific:
doctor habilitat în sociologie,
conferențiar cercetător

GAGAUZ Olga

Autor

CRÎȘMARU Mariana

© Crișmaru Mariana, 2024

© Crișmaru Mariana, 2024

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Schimbările majore privind tranziția tinerilor la viața de adult, inclusiv menținerea și aprofundarea inegalităților sociale dintre tineri, impune necesitatea studierii continue a situației în acest domeniu. Determinarea specificului și modelelor de tranziție la viața de adult, a grupurilor defavorizate oferă o mai mare eficiență în elaborarea politicilor intersectoriale care ar valorifica potențialul deplin al tinerilor.

Schimbările economice și sociale din ultimele decenii și-au pus amprenta asupra procesului de tranziție la viața de adult, provocând creșterea inegalității și excluziunii sociale, insecuritatea pe piața forței de muncă, fragilitatea familiei. Studiile arată că aceste fenomene și procese au afectat generațiile tinere într-o măsură mai mare decât cele mai în vârstă (Taylor-Gooby, 2004; Walther, et al., 2007; Unt, et al., 2021). Totodată, la etapa actuală, tinerii au mai multe oportunități și alegeri de a explora și experimenta diverse traiectorii de viață (Beck, et al., 2002; Arnett, 2000). În acest context se evidențiază caracterul de de-standardizare a tranziției la viața de adult, care presupune o varietate a traiectoriilor educaționale, tranziții la muncă mai prelungite, instabile și incerte, precum și trecerea de la „biografia standard”, caracterizată prin traiectorii liniare la cele individualizate, atunci când tinerii trebuie să ia mai multe decizii de sine stătător și să-și asume responsabilitatea pentru acestea (Walther, 2007).

Procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult în contextul Republicii Moldova este deosebit de complex. Globalizarea, mobilitatea și integrarea internațională influențează modul în care tinerii dobândesc autonomia, în special având în vedere că un număr semnificativ dintre ei sunt implicați în migrația internațională pentru muncă sau studii. În același timp, pe lângă provocările și schimbările regionale, tinerii se confruntă cu un șir de probleme specifice pentru Republica Moldova, exacerbate de situația socioeconomică precară, inconsecvența reformelor în domenii-cheie, ineficiența structurală a pieței muncii, menținerea ponderii înalte a ocupațiilor elementare cu salarizare joasă, scăderea nivelului de trai.

Actualitatea studiului constă în analiza aspectelor cantitative și a celor calitative ale tranziției tinerilor la viața de adult prin determinarea tipologiei specifice contextului național, dat fiind faptul că este importantă o politică targetată și eficientă de integrare socială în funcție de necesitățile și vulnerabilitățile subcategoriilor de tineri. Modelele de tranziție defectuoase sau dificile au un impact negativ asupra indivizilor, familiilor acestora, societății și a statului în ansamblu. Dividendul demografic pe care îl prezintă tineretul trebuie să fie valorificat pe deplin prin asigurarea autonomiei sociale, bunăstării, productivității și cetățeniei active.

Interesul inițierii unei cercetări ce ar evidenția particularitățile tranziției tinerilor la viața de adult și identificarea traiectoriilor individuale în Republica Moldova este determinat și de lipsa unui astfel de studiu amplu și intersectorial ce include cinci evenimente-cheie care marchează acest proces: finalizarea studiilor și accederea pe piața muncii, părăsirea casei părintești, căsătoria și apariția primului copil. Un interes deosebit în studierea acestei tematici implică analiza capitalului uman și a celui social, profilului atitudinal și valoric al tinerilor care are influență asupra producerii acestor evenimente și impact pe termen lung asupra traiectoriilor individuale de viață.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare

În Republica Moldova, diferite aspecte ce vizează tinerii au fost abordate într-un șir de studii interdisciplinare și complexe, arătând că tinerii se confruntă cu numeroase probleme și provocări interdependente în dobândirea autonomiei sociale. Studiile autohtone prezintă o contribuție importantă în reflecția științifică asupra procesului de socializare și integrare socioeconomică a tinerilor în perioada de tranziție (M. Bulgaru, V. Blajco); formării identității sociale (M. Bulgaru,

A. Oceretnîi); coeziunii sociale și încrederii în instituții (L. Malcoci, T. Spătaru, V. Mocanu); schimbărilor în atitudini și valori (D. Cheianu-Andrei, A. Oceretnîi); traseului educațional al tinerilor (O. Gagauz); tranziției de la școală la muncă (V. Ganța, M. Buciuceanu-Vrabie); impactului politicilor de ocupare a forței de muncă (A. Bîrcă, D. Vaculovschi); schimbărilor în comportamentul reproductiv (M. Bulgaru, O. Gagauz, E. Grigoraș).

Deși diferite subiecte ce țin de tranziția tinerilor la viața de adult și problemele cu care se confruntă la diferite etape ale vieții au fost abordate, studiile realizate în acest domeniu au vizat doar anumite dimensiuni, tranziția tinerilor la viața de adult din perspectiva holistică și intersectorială fiind în continuare neexplorată. La rândul său, sunt slab elucidate dezavantajele cumulate ale tinerilor în vederea determinării căilor posibile de redresare a situației și măsurile de politici necesare care ar sprijini tranziția tinerilor la viața de adult, ceea ce constituie un argument în plus în vederea realizării actualului studiu.

Scopul cercetării constă în evidențierea modelelor de tranziție la viața de adult și a problemelor cu care se confruntă tinerii în acest proces, elaborarea recomandărilor de politici în vederea facilitării integrării sociale și valorificării potențialului uman al tinerilor.

Obiectul de cercetare îl constituie procesul de tranziție prin care trec tinerii și factorii care facilitează / împiedică acest proces. **Subiectul cercetării** îl reprezintă modelele de tranziție ale tinerilor la viața de adult.

Ipoteza principală a cercetării: procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult este condiționat de contextul socioeconomic general, politicile de tineret promovate, precum și de resursele individuale, resursele economice și psihosociale ale familiei de origine.

Pentru atingerea scopului cercetării au fost înaintate următoarele **obiective**:

1. Fundamentarea cadrului teoretico-metodologic privind tranziția tinerilor la viața de adult și explicarea factorilor determinanți ai disparităților în procesul de integrare socială;
2. Evidențierea impactului contextului socioeconomic și cultural-valoric asupra procesului de tranziție al tinerilor la viața de adult;
3. Evidențierea cadrului aspirațional și motivațional al tinerilor în procesul de integrare socială;
4. Evidențierea particularităților tranziției la viața de adult în Republica Moldova în baza evenimentelor-cheie: finalizarea studiilor și accesarea pe piața muncii, părăsirea casei părintești, căsătoria și apariția unui copil;
5. Elaborarea tipologiei tranziției tinerilor la viața de adult și cuantificarea ponderii tipurilor în funcție de diferiți indicatori sociodemografici și ai bunăstării;
6. Analiza documentelor de politici și cadrului instituțional din perspectiva regimului de tranziție al tinerilor la viața de adult;
7. Elaborarea recomandărilor de politici privind atenuarea dezavantajelor în procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult și integrare socială.

Metodologia cercetării științifice. Baza teoretico-metodologică a cercetării o constituie teoriile sociologice fundamentale, precum teoria structural-funcționalistă (E. Durkheim, R. Merton, T. Parsons etc.), în care tranziția tinerilor spre maturitate este privită ca o etapă unde are loc procesul de socializare în instituțiile sociale, asimilarea unui set de roluri pentru viața adultă. Teoria structurării sociale (A. Giddens) este aplicată în contextul analizei la nivel macro și microsocioal în vederea stabilirii rolului acțiunii umane și a structurii sociale în procesul de tranziție la viața de adult. Teoria capitalului uman (G. Becker, Th. Schultz) și a capitalului social (P. Bourdieu, J. Coleman, R. Putnam) este utilizată pentru analiza mobilității intergeneraționale a statutului socioeconomic de la părinți la descendenți. Teoria societății de risc (U. Beck) analizează impactul

schimbărilor structurale și a riscului în societatea contemporană, furnizând o perspectivă utilă pentru înțelegerea contextului în care tinerii își construiesc identitatea și biografiile.

Pentru analiza documentelor de politici este utilizat modelul de tranziție al tinerilor / 'youth transition regimes' (A. Walther), care cuprinde cadrul instituțional și de politici, inclusiv structura sistemului de educație și formare, reglementarea ocupării forței de muncă și sistemul de asigurare și protecție socială. La rândul său, pentru analiza politicilor care facilitează tranziția tinerilor la viața de adult este utilizat modelul de bunăstare al tinerilor din perspectiva cetățeniei / 'youth welfare citizenship' (T. Chevalier), ce analizează posibilitatea persoanelor tinere de a accesa resursele necesare pentru întreținere și participare socială, structurată prin intermediul instituțiilor statului și politicilor sociale.

În procesul de cercetare a fost utilizat un set complex de metode de analiză sociologică. În lucrare este îmbinată analiza la nivel macro a indicatorilor sociali, economici și demografici care condiționează procesul de tranziție la viața de adult și analiza documentelor de politici care direct sau indirect au menirea să faciliteze tranziția tinerilor la viața de adult. La nivelul microsocietal sunt analizate rezultatele cercetărilor sociologice.

Datele empirice au fost colectate prin aplicarea metodelor de cercetare cantitative și calitative în domeniul vizat. Autorul a realizat studiul sociologic "Tranziția tinerilor la viața de adult în condițiile crizelor prelungite" (2023) pe un eșantion reprezentativ care include 598 de tineri cu vârsta 15-35 de ani (analiza primară a datelor). Cercetarea s-a bazat și pe analiza secundară a bazei de date a studiului național Generații și Gen (2020) pe un subeșantion de 3887 persoane cu vârsta 15-35 de ani, ceea ce a permis de a elabora o tipologie a tranziției tinerilor la viața de adult.

Studiul de doctorat se bazează inclusiv pe rezultatele cercetărilor calitative realizate cu participarea autorului, după cum urmează: "Analiza sectorului de tineret" (2019), ce a inclus 27 interviuri în profunzime cu actori relevanți în domeniul tineretului; "Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională" (2017), fiind realizate 60 de interviuri cu tinerii NEET; "Tinerii NEET în viziunea factorilor-cheie" (2017), ce a inclus 20 interviuri individuale aprofundate cu diferiți experți la nivel național și local.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în abordarea tranziției tinerilor la viața de adult prin prisma stabilirii producerii și interrelației dintre evenimentele-cheie ce determină acest proces: finalizarea studiilor și angajarea în câmpul muncii, separarea de părinți, căsătoria și apariția unui copil; elaborarea modelelor de tranziție la viața de adult și profilarea aspectelor cantitative și calitative ale acestor modele; evidențierea factorilor obiectivi și subiectivi ce facilitează sau împiedică procesul de integrare socială al tinerilor.

Problema științifică soluționată constă în evidențierea particularităților tranziției tinerilor la viața de adult prin determinarea și cuantificarea tipurilor de tranziție, determinând ponderea și caracteristicile tinerilor dezavantajați care necesită susținere prin măsuri de politici speciale.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în aprofundarea cunoștințelor privind tranziția tinerilor la viața de adult într-o societate în continuă schimbare și care se confruntă cu crize prelungite prin evidențierea modelelor existente de tranziție și a factorilor determinanți ai traseelor individuale. Rezultatele obținute contribuie la completarea cadrului teoretic al Sociologiei tineretului, Sociologiei muncii, Sociologiei educației, Sociologiei urbane și rurale, pot servi în calitate de suport metodologic pentru alte cercetări ce țin de tineret și integrarea socioeconomică, culturală și civică a acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în determinarea particularităților tranziției tinerilor la viața de adult în Republica Moldova, determinarea și cuantificarea tipurilor de tranziție. Rezultatele cercetării constituie o bază analitico-informațională pentru procesul de elaborare și

implementare a politicilor în domeniul tineretului care să abordeze caracterul intersectorial al tranziției tinerilor la viața de adult.

Rezultatele obținute pot fi utilizate ca suport teoretico-metodologic pentru desfășurarea și aprofundarea cercetărilor sociologice în domeniul tineretului, conectarea la proiecte naționale și internaționale în acest domeniu; pot fi utilizate la elaborarea politicilor pentru facilitarea tranziției tinerilor la viața de adult de către factorii de decizie; pot fi aplicate în procesul didactic.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: 1) Contextul socioeconomic nefavorabil, oportunitățile limitate de ocupare a forței de muncă, disparitățile dintre mediul urban și cel rural constituie factori principali ce împiedică procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult. Tinerii percep mediul social ca fiind caracterizat de un acces redus la serviciile și oportunitățile care ar facilita tranziția la maturitate; 2) Aspectele sociodemografice ale tranziției la maturitate pe dimensiunile educație, ocupație și familie demonstrează modele specifice în funcție de gen, vârstă, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Mediul familial al tinerilor influențează traseele individuale, evidențiindu-se o mobilitate socială redusă în cazul familiilor cu capital uman și social insuficient. Gradul de urbanizare și dezvoltarea economică a localității de reședință a tânărului sunt factori substituenți pentru accesul la serviciile educaționale, ocupaționale și sociale; 3) În tranziția tinerilor la viața de adult au fost identificate patru modele principale: tranziție complexă (29,4%), tranziție incertă (37,7%), tranziție precară (17,7%) și tranziție timpurie (15,2%). Cele mai vulnerabile categorii de tineri sunt cele care întâmpină dificultăți de integrare socioprofesională, având impact asupra situației materiale și bunăstării lor; 4) Măsurile de politici menite să faciliteze tranziția tinerilor spre viața adultă sunt insuficiente din perspectiva abordării intersectoriale a acestui proces complex.

Implementarea rezultatelor științifice au fost realizate în cadrul proiectului instituțional “15.817.06.01A Abordarea multidiscplinară a capitalului uman și dinamicii populației în vederea creșterii performanței politicilor privind populația și dezvoltarea în Republica Moldova” (2015-2018) și proiectului în programul de stat „20.80009.0807.21 Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației” (2020-2023), precum și în cadrul proiectului COST Action CA17114 “Transdisciplinary solutions to cross sectoral disadvantage in youth” (2018-2022), EU Horizon 2020.

Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul Conferinței Internaționale Științifico-Practice: Creșterea economică în condițiile globalizării; Sesiunea științifică. Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale (Chișinău, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference “Social development of regions in figures and statistics” (Tambov, 2018); Conferința Științifică Internațională “Dezvoltarea Personală și educația pentru Societate: Temeiuri Epistemologice Actuale”, Universitatea de Stat din Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation programme: “Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data” (Atena, 2019).

Publicații la tema cercetării: 11 publicații științifice, cu volum total de 10,3 c.a., dintre care 2 articole în reviste științifice indexate în Scopus.

Volumul și structura tezei: Teza de doctor cuprinde introducere, trei capitole (care includ 22 tabele și 28 figuri), concluzii generale și recomandări. Sunt prezentate adnotări în limbile română, rusă și engleză, cuvinte-cheie, bibliografie (209 surse), lista abrevierilor, anexe (19).

Cuvinte-cheie: tranziția tinerilor la viața de adult, nivel de educație, piața muncii, familie, modele de tranziție, politici de tineret.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate; este determinat scopul și obiectivele tezei; sunt prezentate ipotezele de cercetare; sinteza de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese; noutatea științifică a lucrării și structura tezei.

Capitolul 1. BAZA TEORETICO-METODOLOGICĂ DE STUDIERE A PROCESULUI DE TRANZIȚIE A TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT include cadrul teoretico-explicativ și metodologic care desemnează baza demersului științific realizat, delimitarea domeniului tematic de cercetare și caracteristicile bazei empirice. În paragraful **1.1. Cadrul teoretico-explicativ privind abordarea intersectorială a tranziției tinerilor la viața de adult** sunt descrise principalele dimensiuni conceptuale asupra tinerilor și tranziției la viața de adult, precum și examinate principalele teorii sociologice, demografice și psihologice privind abordarea intersectorială a tranziției tinerilor la viața de adult.

Complexitatea studierii tranziției la viața de adult prin prisma evenimentelor-cheie ce îl marchează și multitudinea factorilor care condiționează producerea și interdependența acestora au determinat caracterul interdisciplinar și intersectorial al cercetării, conectarea la cadrul teoretico-metodologic holistic din domeniul sociologiei ce stau la baza studiului actual, precum și din domeniul demografiei și psihologiei.

Cadrul teoretic al capitalului uman (G. Becker, Th. Schultz) explorează modelul economic de transmitere intergenerațională a statutului socioeconomic de la părinți la copii. Procesul dinamic de acumulare a capitalului uman începe cu mult înainte de școlarizarea formală și depinde de mediul familial, iar caracteristicile personale și familiale timpurii determină situația pe piața muncii, deoarece limitează acumularea de capital uman și afectează în mod direct capacitatea de angajare profesională. În cercetarea tranziției tinerilor la viața de adult, cadrul teoretic al capitalului uman accentuează necesitatea explorării profunde a relațiilor dintre investițiile în capitalul uman, traiectoriile educaționale și profesionale ale tinerilor și influența factorilor intergeneraționali și familiali (Becker, 1964).

Teoria capitalului social (P. Bourdieu, J. Coleman, R. Putnam) susține că relațiile sociale sunt resurse ce pot duce la dezvoltarea și acumularea capitalului uman. Capitalul social contribuie la înțelegerea tranziției la viața de adult prin elucidarea modului în care rețelele sociale pun la dispoziția tinerilor resursele necesare și modalitatea în care rețelele facilitează sau împiedică utilizarea acestora, cât și modul în care alegerile și acțiunile individuale afectează disponibilitatea și mobilizarea resurselor respective.

Teoria structurării sociale (A. Giddens) subliniază că individul acționează în cadrul structurilor sociale existente și, în același timp, contribuie la reproducerea sau transformarea acestora prin acțiunile sale. Prin prisma acestei teorii, tranziția tinerilor la viața de adult este analizată atât din perspectiva macrosocială (a societății în ansamblu), cât și microsocioală (a vieții cotidiene a indivizilor, tratați ca subiecți de analiză) (Giddens, 1984). Se accentuează, traiectoriile individuale de viață ale tinerilor pot fi pe deplin înțelese și interpretate doar prin abordarea factorilor individuali, precum alegerile personale, circumstanțele individuale, motivația, raportându-le la factorii de nivel macrosocial.

Teoria societății de risc (U. Beck) pune accent pe impactul schimbărilor structurale și riscului în societatea contemporană, în special asupra tinerilor, furnizând o perspectivă utilă pentru înțelegerea contextului în care aceștia își construiesc identitatea și biografiile. Tinerii pot resimți în mod special această incertitudine structurală, ceea ce poate influența deciziile lor de a renunța la educație sau de a întâmpina dificultăți în găsirea unui loc de muncă, forma propriei familie. Creșterea nesigurantei în viața cotidiană afectează deciziile individuale și procesele de planificare. Teoria subliniază pierderea avantajelor unui regim de certitudine pe care l-au avut generațiile

anterioare, tinerii fiind afectați în mod direct de schimbările continue, care le influențează abordările față de educație, carieră și participare socială (Beck, 1992).

Teoriile demografice pun accentul pe descrierea și analiza evenimentelor demografice-cheie, precum căsătorie, parteneriat, nașterea unui copil. *Teoria celei de-a doua tranziții demografice* prevede tendințele primare ale tranziției demografice, inclusiv amânarea nașterilor către vârste mai mature sau fertilitatea tardivă, dar și căsătorii mai târzii, astfel sporind numărul conviețuirilor în cuplu, divorțialitatea și nașterile neconjugale (Van de Kaa, 1987). Conform teoriei, aceste schimbări demografice sunt rezultatul schimbărilor de valori și atitudini, precum și o reglementare normativă mai slabă și o autonomie mai sporită a femeilor care contribuie la o solicitare tot mai mare de autodezvoltare, autonomie și individualizare (Lesthaeghe, 2014).

Teoriile psihologice explică tranziția tinerilor la viața adultă din perspectiva proceselor dezvoltării personalității. În cadrul acestor teorii, tinerețea este descrisă drept o perioadă de așteptare psihosocială, când, prin experimentarea liberă a rolurilor, o persoană își caută locul într-un domeniu al societății, propria sa nișă, are loc formarea unei noi identități și personalități printr-un sistem de planuri de viață, obiective, o atitudine conștientă față de lume (Erikson, 1968).

În paragraful **1.2. Gradul de abordare al tranziției tinerilor la viața de adult în literatura științifică** sunt sintetizate studiile empirice privind tranziția tinerilor la viața de adult, este fundamentată problema de cercetare, care constituie un argument al modelului de cercetare pentru studiul propus. Studiile empirice care s-au axat pe impactul schimbărilor sociale asupra procesului de tranziție la maturitate au arătat că tranziția la viața de adult se diferențiază tot mai mult de abordările și normele tradiționale. Studiile conchid că schimbările din viața tinerilor s-au produs în toate domeniile-cheie, cum ar fi educația, piața muncii, comportamentul reproductiv și relațiile conjugale (Furlong, 2015; Woodman, et al., 2015; Unt, et al., 2021; Elzinga, et al., 2007; Billari, et al., 2010; Mitrofanova, 2023). Studiile au evidențiat caracterul de „de-standardizare” al procesului de tranziție la viața de adult (Walther, et al., 2007), care presupune o varietate din ce în ce mai mare de modele familiale și stiluri de viață (Elzinga, et al., 2007; France, 2007), parcursuri educaționale diversificate, tranziții la muncă mai prelungite, variate, instabile și incerte (Walther, 2007; Furlong, et al., 2007).

Studiile comparative privind tranziția tinerilor la viața de adult în Europa relevă schimbări semnificative în modelele tradiționale de trecere la maturitate. Evenimentele demografice, cum ar fi prima căsătorie și apariția primului copil, nu mai sunt indicatori suficienți pentru descrierea acestei tranziții, fiind amânate și devenind mai puțin relevante în raport cu vârsta și interdependența lor (Corijn, et al., 2001). În Europa de Vest predomină modelele moderne de tranziție caracterizate prin perioade mai lungi de independență și coabitare, în timp ce în Europa de Est persistă traiectoriile tradiționale în care tinerii finalizează studiile, încep să lucreze, se căsătoresc și devin părinți la o vârstă mai tânără. Diferențele de gen sunt evidente, femeile fiind mai susceptibile să adopte modele tradiționale, acordând o prioritate mai mare formării familiei, în timp ce bărbații sunt mai predispuși să amâne formarea familiei și să rămână mai mult timp în educație sau în căutarea unui parteneriat stabil. Nivelul de studii are un impact semnificativ, tinerii cu niveluri mai înalte de instruire fiind mai predispuși să urmeze traiectorii moderne, amânând momentul părăsirii casei părintești și formarea familiei proprii (Schwanitz, 2017).

Cercetările din țările din Europa de Est au relevat tendințe semnificative în tranziția la maturitate, convergente cu tendințele regionale, care includ schimbări în structura familiei, comportamentul matrimonial și reproductiv. Diferențierea de gen este predominantă, femeile din mediul rural se căsătoresc mai devreme și nasc la o vârstă mai tânără, în timp ce apariția unui copil reduce șansele acestora de a se angaja și de a continua studiile. Modelele de tranziție variază în funcție de nivelul de educație și de mediul de reședință, iar în localitățile rurale un

nivel de instruire mai înalt atenuază inegalitățile de gen (Митрофанова, 2011; Митрофанова, 2016; Терещенко, et al., 2018; Mitrofanova, et al., 2023).

Studiile autohtone au avut o contribuție importantă în dezvoltarea științei sociologice aplicative și dezvoltarea politicilor de tineret. Astfel, mai mulți sociologi autohtoni, cum ar fi A. Timuș, M. Bulgaru, T. Dania, V. Blajco, L. Malcoci, V. Mîndru, M. Buciuceanu-Vrabie, A. Oceretnii, D. Cheianu-Andrei și alți cercetători au adus un aport important în dezvoltarea sociologiei tineretului, explorând diferite aspecte ce țin de viața socială a tinerilor, socializarea și integrarea lor socioeconomică, orientările valorice etc. în raport cu transformările care au avut loc în Republica Moldova pe parcursul ultimelor decenii.

Mai multe studii autohtone ce au vizat tranziția de la școală la muncă au constatat că unui tânăr îi trebuie, în medie, 8,6 luni de la absolvirea studiilor până la obținerea primului loc de muncă care să fie stabil sau satisfăcător, iar tranziția de succes către piața muncii este condiționată de nivelul de instruire (înalt) și mediul de reședință (urban) al tinerilor (Ganța, et al., 2016; Buciuceanu-Vrabie, et al., 2017). La rândul său, se atestă că migrația tinerilor peste hotare a avut un impact considerabil asupra pieței muncii locale, ducând la o rată scăzută de participare și așteptări salariale mai mari în rândul tinerilor (Ganța, et al., 2016).

Traseul educațional al tinerilor și factorii care îl influențează, precum și inegalitatea educațională, părăsirea timpurie a sistemului educațional au constituit obiectul de studiu mai multor cercetări la nivel național (Bulgaru, et al., 2012; Gagauz O., 2017). Marea majoritate a studiilor cu referință la situația din Republica Moldova au semnalat persistența fenomenului de părăsire timpurie a sistemului educațional de-a lungul ultimelor decenii (Gagauz O., 2021). Studiile arată că există o corelație strânsă între părăsirea timpurie a sistemelor de educație și nivelul scăzut de instruire al părinților, cât și mediul de reședință, consemnat un alt factor important ce are influență asupra traiectoriilor educaționale (Crișmaru, et al., 2022).

Unele studii au avut în vizor comportamentul matrimonial și reproductiv al tinerilor, arătând că în Republica Moldova, la fel ca și în alte țări europene, se înregistrează tendințe de restructurare a fertilității și modificări ale comportamentului reproductiv la toate grupele de vârstă. Se constată o creștere a proporției femeilor care pe parcursul vieții reproductive au născut doar un copil și o scădere treptată a proporției femeilor care pe parcursul vieții au născut trei și mai mulți copii, în special la generațiile mai tinere (Grigoraș, 2018).

Studiile care au analizat problematica familiei tinere în contextul realităților din Republica Moldova au evidențiat insuficiența resurselor financiare și condițiile locative nepotrivite drept principalii factori cu impact negativ asupra familiei tinere, familiile percepend procesul de adaptare la transformările socioeconomice ca fiind unul dificil și anevoios. Protecția socială este slab susținută de către instituțiile publice, care nu au reușit să consolideze un sistem de acțiuni și măsuri ce ar ține ținta problemele familiei tinere, acesta fiind incomplet și dispersat în diferite compartimente (Bulgaru, et al., 2015).

În pofida existenței unui număr mare de studii privind diferite aspecte ale tranziției tinerilor la viața de adult, totuși, lipsește o abordare intersectorială ce analizează mai multe evenimente din viața tânărului, fapt ce servește în calitate de argument pentru inițierea studiului dat.

Paragraful **1.3. Delimitarea domeniului tematic, cadrul metodologic și baza informațională** evidențiază domeniul tematic, face referire la caracteristicile generale ale cercetării, formulează ipoteza generală și ipotezele de lucru, prezintă baza informațional-statistică și studiile sociologice, datele și metodele de cercetare, metodele de analiză.

Tranziția la viața de adult, la nivel individual, este delimitată ca etapă de pregătire și trecere la maturitate atunci când sunt dobândite roluri și aplicate competențele și abilitățile sociale, depășind starea de dependență și obținând o condiție de independență. Acest proces implică, de

asemenea, recunoașterea tinerilor ca subiecți maturi, autonomi, responsabili și integrați social (Pitti, 2022). La nivel societal, este delimitată ca o etapă de viață organizată social (cadru legal și instituțional) pentru grupul de tineri (construct social) prin promovarea politicilor ce reglementează această etapă distinctă a vieții (educație, angajare, bunăstare etc.).

Studiul actual investighează principalele cinci evenimente care marchează tranziția tinerilor la viața de adult: finalizarea studiilor, accesarea pe piața muncii, părăsirea casei părintești, întemeierea familiei proprii și apariția primului copil / a devenit părinte pentru prima dată, ce corelează între ele și sunt interdependente (Coles, 1995; Pitti, 2020). Aceste evenimente sunt încorporate și analizate prin prisma a trei direcții principale: dimensiunea / traseul educațional; dimensiunea / traseul profesional și dimensiunea familială / formarea familiei proprii.

Tranziția tinerilor la viața de adult este interpretată ca un proces complex din perspectivă holistică și intersectorială, care îmbină dimensiunile macro și micro ale societății. Această abordare recunoaște dualitatea dintre structura socială și acțiunea umană, evidențiind interacțiunile și influențele reciproce dintre aceste niveluri (Fig. 1.).

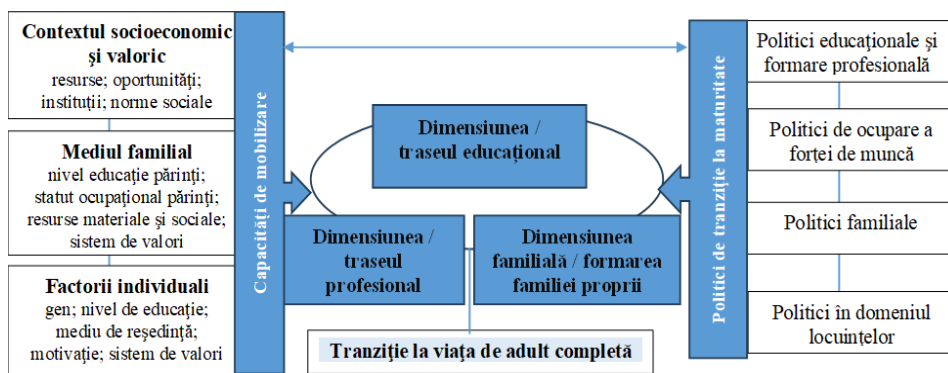

Figura 1. Conceptualizarea tranziției tinerilor la viața de adult

Sursa: elaborat de autor în baza analizei literaturii.

În calitate de surse de date ale cercetării, la nivel macrosocial, au constituit datele statistice ale Biroului Național de Statistică cu privire la principalii indicatori sociali, economici și demografici cu impact asupra tranziției tinerilor la viața de adult și care arată atât tendințe, cât și finalitatea prin prisma acestora (2014-2022). De asemenea, a fost analizat cadrul legal și instituțional național în domeniul tineretului și a documentelor de politici pe segmentul de tineret în principalele domenii ce investesc în dezvoltarea și valorificarea capitalului uman și facilitează tranziția tinerilor la viața de adult.

La nivel microsocia au fost analizate datele studiilor sociologice, ce a inclus un demers complex cu un mixt de cercetări cantitative și calitative în domeniul vizat. Studiul de doctorat se bazează pe cercetări cantitative realizate cu participarea autorului (analiza primară a datelor) sau studii sociologice de referință (analiza secundară a datelor) (Tab. 1.). Datele studiilor cantitative au fost utilizate pentru evidențierea cadrului aspirațional și motivațional al tinerilor în procesul de integrare socială; estimarea diferitor dimensiuni ale tranziției la viața de adult și problemelor cu care se confruntă; evidențierea particularităților tranziției la viața de adult în baza evenimentelor-cheie (finalizarea studiilor și accesarea pe piața muncii, părăsirea casei părintești, căsătoria și apariția unui copil); elaborarea tipologiei tranziției tinerilor la viața de adult și cuantificarea ponderii tipurilor în funcție de diferiți indicatori sociodemografici și ai bunăstării;

Tabelul 1. Baza empirică a cercetării (cercetări cantitative)

Nr	Denumirea studiului sociologic	Tip studiu	Numărul de respondenți / experți	Metoda de cercetare	Anul
1.	„Tranziția tinerilor la viața de adult în condițiile crizelor prelungite”	Cantitativ (național)	598 persoane, vârsta 15-35 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2023
<i>Studiul sociologic realizat de către autor. Analiza primară a datelor</i>					
2.	Studiul Generații și Gen	Cantitativ (național)	3887 persoane, vârsta 15-35 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2020
<i>Analiza secundară a datelor</i>					
3.	„Tranziții ale copilăriei și tineretului într-o societate în transformare”	Cantitativ (național)	1961 persoane, vârsta 16-30 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2007
<i>Autorul a participat în calitate de asistent de proiect (SISI "Opinia") în cadrul Proiectului INTAS „Tranziții ale copilăriei și tineretului într-o societate în transformare: cazul Republicii Moldova” (2006-2008). Analiza secundară a datelor</i>					

Studiul de doctorat a inclus, de asemenea, cercetări calitative realizate cu participarea autorului (Tab. 2). Informația obținută în cadrul acestor cercetări a fost utilizată pentru analiza cadrului de politici și instituțional ce vizează tinerii; stabilirea punctelor slabe și forte ale documentelor de politici și programelor guvernamentale existente; determinarea măsurilor de politici necesare pentru facilitarea integrării tinerilor în educație și pe piața forței de muncă.

Tabelul 2. Baza empirică a cercetării (cercetări calitative)

Nr	Denumirea studiului sociologic	Tip studiu	Numărul de participanți	Metoda de cercetare	Anul
1.	Studiul „Analiza sectorului de tineret”	Calitativ	27 experți	Interviuri individuale semistructurate	2019
2.	„Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET)”	Calitativ	60 tineri aflați în situația NEET	Interviuri individuale semistructurate	2017
3.	Studiul „Tinerii NEET în viziunea factorilor-cheie”	Calitativ	20 experți	Interviuri individuale semistructurate	2017
<i>Autorul a participat la realizarea și analiza interviurilor în cadrul Proiectelor INCE</i>					

Datele studiilor sociologice au fost procesate folosind metode de analiză statistică descriptivă și aprofundată (analiza factorială exploratorie, analiza de cluster, analiza regresională binomială). Aceste metode au fost aplicate pentru a stabili timpul (vârsta medie) de producere a evenimentelor (finalizarea studiilor, angajarea în câmpul muncii, separarea de părinți, formarea familiei și nașterea copiilor); determinarea interrelației dintre aceste evenimente; elaborarea tipologiei tinerilor la viața de adult; determinarea impactului factorilor obiectivi și subiectivi care influențează procesul de dobândire a autonomiei sociale.

Capitolul 2. CONTEXTUL SOCIOECONOMIC ȘI DETERMINANȚII TRASEELOR EDUCAȚIONALE, PROFESIONALE ȘI DE FAMILIE ALE TINERILOR include descrierea contextului în baza principalilor indicatori macroeconomici, demografici, educaționali și ai ocupării forței de muncă, cât și analizează modelele specifice ale tranziției la maturitate în baza indicatorilor pe dimensiunea educațională, integrare socioprofesională și de familie. În paragraful **2.1. Contextul socioeconomic și cel cultural-valoric al tranziției la maturitate** sunt analizate tendințele în domeniile vizate și cum acestea influențează procesul de integrare socială a tinerilor (analiza la nivel macrosocial), la fel sunt analizate contextul sociocultural și orientările valorice ale tinerilor.

Analiza contextului socioeconomic al tranziției tinerilor la viața de adult a scos în evidență un șir de provocări și tendințe relevante, acesta fiind caracterizat prin instabilitate, dependența înaltă de șocuri interne și externe (BM, 2022). Declinul populației prezintă tendința demografică principală, iar generația tinerilor este în descreștere continuă. Numărul populației tinere s-a redus cu circa 252,3 mii persoane, iar ponderea grupului de vârstă 15-34 ani în totalul populației țării a scăzut de la 31% în anul 2014 la circa 25% în anul 2022. Un număr important de tineri este implicat în migrația internațională, atât în scopul studiilor, cât și al încadrării în câmpul muncii, ponderea tinerilor în fluxul anual de emigranți a variat între 47%-41% în perioada anilor 2014-2021, tendința fiind mai accentuată pentru categoriile de vârstă 20-24 ani și 25-29 ani.

Se constată modificări semnificative în comportamentul demografic al tinerilor. Astfel de evenimente importante în procesul de tranziție la viața de adult, precum căsătoria și nașterea unui copil, se amână pentru vârste mai înaintate (Grigoraș, 2018; Gagauz, et al., 2021). Deși comparativ cu alte țări se menține un model relativ timpuriu de formare a familiei, vârsta medie la prima căsătorie pentru femei a crescut până în prezent la 26,4 ani, iar pentru bărbați - la 29,5 ani (2022). Totodată, vârsta medie a femeilor la prima naștere s-a majorat până la 25,3 ani, în mediul rural fiind de 23,9 ani și 27,3 ani în mediul urban (BNS, 2023).

Sistemul educațional, chiar și după implementarea unor reforme, rămâne într-o legătură fragilă cu cerințele pieței forței de muncă. În perioada post-independență, s-a remarcat o creștere semnificativă a înscrierilor în învățământul superior, alimentată de o mai mare accesibilitate prin intermediul contractelor de studiu. Deși în structura populației se atestă o creștere a ponderii persoanelor tinere care dețin un nivel superior de educație, rămâne a fi destul de semnificativă categoria tinerilor care au un nivel scăzut de studii. Conform datelor statistice oficiale, rata de părăsire timpurie a școlii a înregistrat o stagnare pe parcursul ultimilor zece ani, oscilând în jurul valorii de 21%, diferențiindu-se în funcție de mediul de reședință și gen (BNS, 2023).

Piața muncii din Republica Moldova se caracterizează prin rigiditate, cu o preponderență semnificativă a locurilor de muncă ce nu solicită calificare, precum și prin existența unei proporții înalte de sector informal și un salariu minim redus, aspecte care adesea descurajează implicarea tinerilor în procesul de angajare. Conform datelor statistice oficiale, rata tinerilor ocupați nu depășește 50% din totalul grupului de vârstă 15-34 ani, iar ponderea tinerilor NEET constituie 26% în grupul de vârstă 15-29 ani și practic fiecare a treia persoană sau circa 29% în grupul de vârstă 15-34 ani, fiind semnificativ mai înaltă în rândul femeilor (BNS, 2023).

Se evidențiază o preocupare asiduă a persoanelor tinere pentru realizarea scopurilor profesionale (81%), pentru deținerea propriei locuințe (76%), aspirații educaționale (68%) și aspirații referitoare la viața de familie (64%). Un factor dinamic important ține de efectul vârstei, aceste valori căpătând relevanță sporită odată cu avansarea în vârstă. Datele arată că tinerii după 25 de ani sunt cei mai orientați spre familie și copii, în timp ce persoanele mai tinere acordă o prioritate mai mare valorilor materiale.

În același timp, tinerii din Republica Moldova apreciază drept nefavorabile condițiile contextuale de a-și realiza aspirațiile de viață, semnalând o situație alarmantă privind accesul tinerilor la serviciile și oportunitățile care ar urma să faciliteze tranziția la viața de adult. Marea majoritate a persoanelor tinere consideră că șansa tinerilor de a avea o locuință proprie (88%), șansa tinerilor de a avea un loc de muncă bine plătit (88%) și suportul / facilități la susținerea familiilor tinere (82%) reprezintă probleme stringente la etapa actuală. O situație mai favorabilă se evidențiază în cazul accesului la servicii pentru tineret și la formele de învățământ dorite (Tab. 3).

Tabelul 3. În general, cum apreciați situația actuală din țara noastră în ceea ce privește...? (%)

	Este o problemă foarte serioasă	Este o problemă serioasă	Este o problemă (total)	Nu este așa de grav	Nu este o problemă
Șansa/ posibilitățile tinerilor de a avea o locuință proprie	49.9	37.8	87.7	9.7	2.6
Șansa / posibilitățile tinerilor de a avea un loc de muncă bine plătit	42.4	45.1	87.5	9.7	2.8
Facilități / susținerea familiilor tinere	36.4	45.4	81.9	15	3.2
Accesul tinerilor la servicii medicale de calitate	30.7	34.7	65.3	26.1	8.5
Accesul la servicii pentru tineret (dezvoltare personală, ghidare)	19.4	38.4	57.8	32.8	9.4
Accesul tinerilor la formele de învățământ dorite	11.2	32.7	43.9	41.8	14.3

Sursa: elaborat de autor, în baza studiului sociologic „Tranziția tinerilor la viața de adult în condițiile crizelor prelungite”, 2023.

În paragraful **2.2. Determinanții traseului educațional al tinerilor** sunt analizați factorii care influențează acest traseu, precum și factorii de părsire timpurie a sistemului educațional (în baza datelor studiului GGS).

Analiza traseului educațional arată că absoluta majoritate a tinerilor își finalizează studiile până la vârsta de 24 de ani. Dacă la vârsta de 15 ani circa 92% din persoanele tinere erau înrolate în sistemul de educație, cu înaintarea în vârstă procentul tinerilor care studiază se reduce treptat, ajungând la doar 2% către vârsta de 24 de ani.

Se atestă disparități semnificative după nivelul de instruire al tinerilor în funcție de gen și mediul de reședință - ceva mai mult de 40% din tinerii cu studii superioare locuiesc în mediul urban, în timp ce mai mult de jumătate din tinerii din mediul rural dețin un nivel scăzut de instruire (42% - studii gimnaziale și mai puțin, 14% - studii medii generale). Structura populației după nivelul de instruire și mediul de reședință se explică, în mare parte, printr-o rată mai înaltă a tinerilor din mediul rural care nu-și continuă studiile după finalizarea învățământului general obligatoriu, cât și plecarea din localitățile rurale la studii sau muncă a unui segment important de tineri, în cea mai mare parte cu un nivel mediu și înalt de educație.

Vârsta medie la finalizarea procesului educațional și/sau formarea profesională a constituit 18,9 ani, cu referință la eșantionul de tineri 25-35 ani. Se atestă diferențieri semnificative în funcție de mediul de reședință - traseul educațional în localitățile rurale fiind în medie de 17,6 ani, în timp ce în localitățile urbane – 20,6 ani. Se evidențiază decalaje în funcție de gen, un parcurs educațional ceva mai extins se înregistrează pentru femei – 19,1 ani comparativ cu 18,7 ani pentru bărbați. În funcție de treapta de învățământ absolvită, datele arată că vârsta medie este de 15,3 ani în cazul studiilor gimnaziale, crescând potrivit etapei absolvite și ajungând la 23,6 ani în cazul studiilor superioare - ciclul I/II.

Studiul atestă o corelație semnificativă între nivelul de studii al părinților și cel al copiilor, un nivel de instruire mai înalt al părintelui corelând cu un parcurs educațional mai extins al descendenților. În cazul când ambii părinți dețin studii gimnaziale/medii generale, și copiii acestora, în cea mai mare parte, se vor limita la același nivel scăzut de educație - 65% din tinerii cu vârsta de 18-24 ani și 71% din cei cu vârsta de 25-35 ani. Situația este diametral opusă atunci când cel puțin un părinte are studii superioare - 63% din copiii lor (vârsta de 25-35 ani), de asemenea, vor absolvi studii superioare (Fig. 2.).

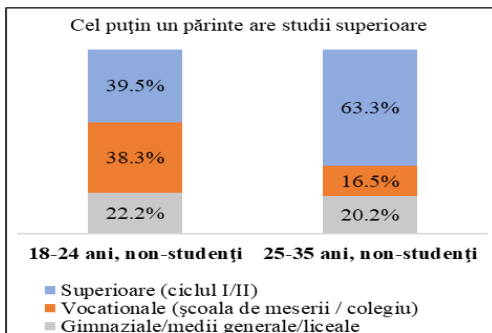
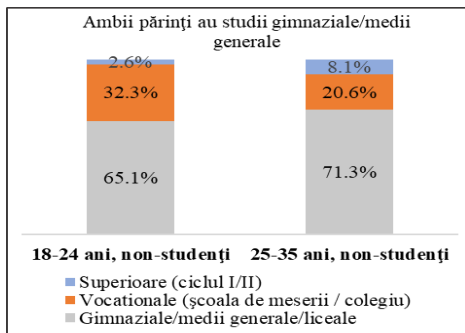

Figura 2. Nivelul de instruire al tinerilor în funcție de nivelul de instruire al părinților (%)

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Factorii determinanți ai părăsirii timpurii a sistemului educațional sunt: nivelul de studii al părinților (nivel scăzut de instruire), genul (bărbați), mediul de reședință (rural), nașterea primului copil până la 19 ani (cu referință la femeii), familii cu mulți copii (3 copii și mai mult). În pofida programului de educație pe bază universală și accesibilității educației pentru diferite categorii de tineri, capitalul uman, social și cultural din cadrul mediului familial și al proximității, cu referire la mediul de reședință, rămân a fi factorii care influențează în cea mai mare măsură parcursul educațional al tinerilor.

Cel de-al treilea paragraf **2.3. Determinanții integrării profesionale a tinerilor** investighează determinanții traseului socioprofesional al tinerilor, sunt analizați indicatorii ce descriu aspecte cantitative și calitative a relației tinerilor cu piața forței de muncă, sunt evidențiate factorii exclușiei ocupaționale a tinerilor.

Rezultatele studiului atestă că integrarea socioprofesională rămâne a fi o problemă pentru un segment important de tineri din Republica Moldova. Ponderea tinerilor angajați pentru plată / salariu variază în jurul valorii de 50%, atestându-se diferențe în funcție de unii indicatori sociodemografici. Procentul șomerilor se menține la un nivel relativ înalt, aproximativ 25% sau fiecare al patrulea tânăr nu lucrează, dar este în căutarea unui loc de muncă. Aproximativ o treime din tineri nu sunt angajați și nu sunt implicați în căutarea unui loc de muncă, ceea ce indică o inactivitate considerabilă pe piața muncii (Fig. 3).

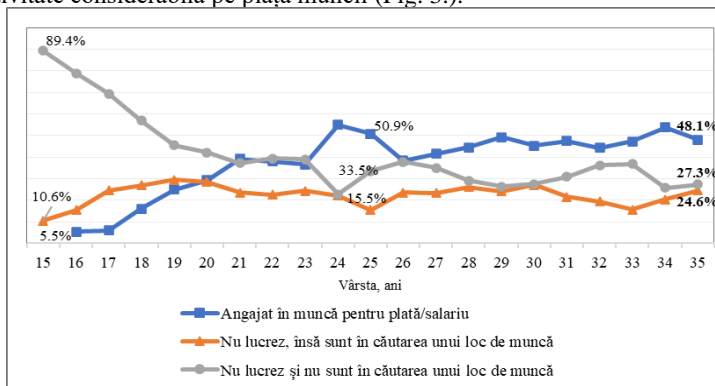

Figura 3. Relația tinerilor cu piața muncii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

În cadrul studiului au fost stabilite următoarele tipuri de angajări specifice: angajare „stabilă” (28,5%), care activează în baza unui contract pe o perioadă nedeterminată; angajare „temporară” (8,8%), în baza unui contract pe o perioadă determinată/temporar; angajare „informală” (10,9%), activează fără a avea un contract de muncă; „neangajați, șomeri” (22,1%) și „neangajați, inactivi” (13,8%); „pe pauză” (15,9%) sunt persoanele care se află în concediu de maternitate și de îngrijire a copilului (Tab. 4.).

Tabelul 4. Statutul ocupațional al tinerilor, caracteristici sociodemografice (%)

	Angajare „stabilă”	Angajare „temporară”	Angajare „informală”	Nu sunt angajați		Nu sunt angajați, „pe pauză”
	(28,5%)	(8,8%)	(10,9%)	(22,1%)	(13,8%)	(15,9%)
15-19 ani	2,9	5,1	7,6	5,6	5,1	2,6
20-24 ani	17,8	22,0	18,4	18,1	11,8	20,4
25-29 ani	29,5	31,0	27,1	30,9	28,4	35,7
30-35 ani	49,8	41,9	46,9	45,4	54,7	41,3
Femeie	43,1	36,6	14,9	41,3	61,9	91,6
Bărbat	56,9	63,4	85,1	58,7	38,1	8,4
Urban	62,6	64,9	36,8	29,3	23,1	36,7
Rural	37,4	35,1	63,2	70,7	76,9	63,3
Gimnaziale și mai puțin	14,3	26,4	41,9	45,5	47,8	32,8
Mediu general /liceal	11,8	10,9	15,5	14,9	15,0	12,0
Secundar profesional	15,3	12,3	22,0	21,0	18,5	19,2
Mediu de specialitate	18,9	19,6	7,9	9,0	10,4	11,2
Superioare (ciclul I/II)	39,6	30,8	12,6	9,7	8,3	24,8

Sursa: elaborat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Se atestă o piață a muncii slab dezvoltată și cu oportunități reduse de integrare profesională, în special în mediul rural și orașele mici. Angajarea „stabilă” este specifică în mare parte pentru tinerii cu studii superioare și în mediul urban, iar angajarea „fără contract de muncă” și situația NEET este caracteristică în mare parte pentru persoanele cu un nivel scăzut de studii și predominant în mediul rural.

Problema excluderii ocupaționale a tinerilor în Republica Moldova este strâns legată de lipsa locurilor de muncă cu o remunerare decentă și nivelul scăzut de dezvoltare economică a localităților de referință. Mulți tineri, în special cei din mediul rural, se confruntă cu dificultăți în obținerea unei educații profesionale și în găsirea unui loc de muncă. Șomajul structural și inactivitatea tinerilor în regiunile rurale depășesc cadrul ciclurilor economice, deoarece sunt determinate de un proces pe termen lung, legat de traiectoria de dezvoltare (Avagianou et al. 2022). În multe cazuri, spațiile de integrare ale tinerilor sunt fragile, ceea ce face imposibilă depășirea situației cu forțele proprii și motivează tinerii să plece peste hotare.

În paragraful 2.4. **Determinanții tranziției tinerilor de la familia de proveniență la familia de destinație** sunt analizate evenimentele ce țin de separarea de părinți (tranziția de locuință), trecerea de la familia de origine la familia de destinație (căsătorie), apariția primului copil (în baza datelor studiului GGS).

Se evidențiază modele specifice pe dimensiunea tranziției tinerilor de la familia de proveniență la familia de destinație. Datele arată că ponderea tinerilor care locuiesc împreună cu părinții este direct proporțională cu vârsta acestora, în grupul de vârstă 15-19 ani mai mult de jumătate din tineri locuiesc cu unul sau ambii părinți, iar în rândul tinerilor de 30-35 ani doar circa 10% stau într-o gospodărie comună cu părinții. În localitățile rurale, marea majoritate a persoanelor tinere trăiesc în locuințe care sunt în proprietate privată. În timp ce în mediul urban

45% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani și 54% din persoanele de 20-24 ani stau într-o locuință închiriată.

Rezultatele studiului atestă că prevalența producerii evenimentelor demografice ce țin de întemeierea familiei proprii crește proporțional cu vârsta tinerilor. Procentul persoanelor care au indicat că sunt căsătoriți se majorează după vârsta de 25 de ani, iar către vârsta de 34-35 ani în jur de 70% din tinerii de la sate, cât și de la orașe aveau acest statut marital. Procentul celor care erau în coabitare la momentul studiului este mai înaltă, atât în cazul tinerilor din mediul rural, cât și din cel urban între vârstele 21 și 24 ani, atunci când acest indicator variază între 20-31%. Ulterior, procentul se micșorează, cel mai probabil că tinerii își oficializează căsătoria, iar către 35 de ani doar ceva mai mult de 10% au indicat că sunt într-o relație de concubinaj.

Datele cercetării au arătat diferențieri privind vârsta medie la prima căsătorie în funcție de anumiți indicatori sociodemografici. Vârsta medie la prima căsătorie variază semnificativ în funcție de gen (bărbați – 24,1 ani, femei – 21,5 ani), mediu de reședință (rural – 22,1 ani și urban – 23,2 ani) și nivelul de studii al tinerilor (gimnaziale și mai puțin – 21,8 ani, în timp ce în rândul tinerilor cu studii superioare – 24,0 ani) (Fig. 4.).

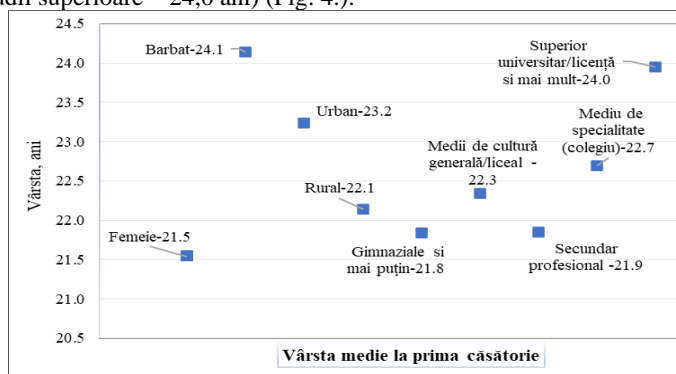

Figura 4. Vârsta medie la prima căsătorie, în funcție de gen, mediu de reședință, nivel de studii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Evenimentul nașterea primului copil (a devenit părinte pentru prima dată) la fel înregistrează valori mai înalte pe măsură ce tinerii avansează în vârstă și sunt evidențiate diferențieri semnificative în funcție de mediul de reședință și gen. Ponderea tinerilor din localitățile rurale care au indicat că au copii este mai înaltă comparativ cu semenii lor din localitățile urbane, în categoria 25-35 ani ponderea acestora variază în jurul valorii de 80%. În același timp, procentul tinerilor din mediul urban care au indicat că au copii este mai joasă și oscilează în jurul valorii de 70% chiar și pentru categoria de vârstă 25-35 ani.

Studiul atestă modele diferențiate privind vârsta medie la apariția primului copil din perspectiva mediului de reședință, gen și nivelul de instruire. Vârsta medie la apariția primului copil este de 21,5 ani pentru femei comparativ cu 24,3 ani pentru bărbați, în mediul rural 21,9 ani, iar în mediul urban – 24,3 ani. Cele mai semnificative diferențe se evidențiază după nivelul educațional al tinerilor. Pentru tinerii cu studii gimnaziale și mai puțin vârsta când devin părinți pentru prima dată este de 21,1 ani, iar pentru tinerii care dețin studii superioare – 24,7 ani (Fig. 5.).

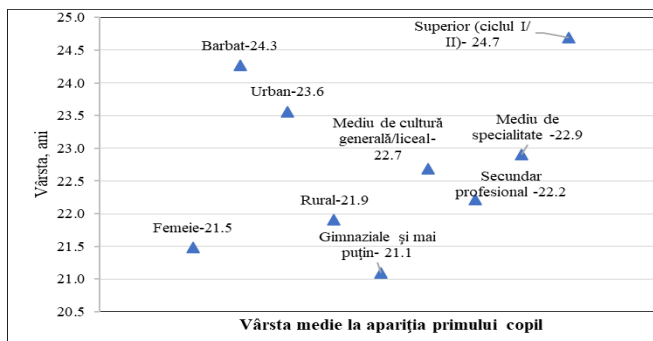

Figura 5. Vârsta medie la apariția primului copil, în funcție de gen, mediu de reședință, nivel de studii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Datele studiului arată că familia rămâne a fi o valoare importantă pentru tineri, 66% din ei manifestându-și dezacordul cu afirmația „căsătoria este ceva demodat”, deși practic fiecare al cincilea tânăr este de acord cu această afirmație. Marea majoritate a persoanelor tinere (88%) susțin afirmația: pentru ca viața să fie împlinită, atât pentru femei, cât pentru bărbați este important „să aibă un copil”. Persoanele tinere manifestă o atitudine pozitivă și față de anumite comportamente matrimoniale moderne - 64% fiind de acord cu afirmația „că este normal ca doi oameni necăsătoriți să locuiască în comun, chiar dacă nu au de gând să se căsătorească”. Astfel, Republica Moldova se aliniază la orientările atitudinal-valorice moderne față de familie, căsătorie și copii, ceea ce ține de traiul în comun fără înregistrarea căsătoriei (concubinajul), nașterea copiilor în cuplurile necăsătorite, dar și desfacerea căsătoriei dacă partenerii nu sunt fericiți.

Capitolul 3. TIPOLOGIA TRANZIȚIEI TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT ȘI POLITICI INTERSECTORIALE ÎN DOMENIUL TINERETULUI include determinarea tipologiei și descrierea particularităților tranziției tinerilor la viața de adult în Republica Moldova, analizează cadrul de politici și cel instituțional în domeniul tineretului.

În paragraful 3.1. **Determinarea și cuantificarea tipurilor tranziției la viața de adult** sunt analizate cinci evenimente-cheie care marchează tranziția tinerilor la viața de adult și sunt determinate și prezentate tipurile tranziției (în baza datelor studiului GGS).

S-a constatat, marea majoritate a tinerilor își asumă preponderent implicarea în traiectoriile proprii spre viața adultă, considerând că sunt responsabili pentru succesul lor în viață (86%), dar conștientizează și necesitatea implicării mai pregnante a factorului politic în asigurarea șanselor egale în viață pentru tineri (81%). Cel mai puțin tinerii sunt încrezători în faptul că diploma de studii superioare este o bază bună pentru o carieră profesională (42%).

S-au identificat pattern-uri diferențiate în funcție de gen, mediul de reședință și nivelul de instruire privind producerea și prevalența evenimentelor de tranziție. Finalizarea procesului educațional, obținerea statutului de căsătorit și a avea copii deține ponderea cea mai importantă în totalul evenimentelor care marchează tranziția la viața de adult, iar procentajul celor integrați socioprofesional înregistrează cele mai joase valori către vârsta de 35 de ani. Datele atestă o mobilitate socială redusă în cazul familiilor cu capital uman și social insuficient ce se transpune asupra traiectoriei educaționale, iar ulterior asupra celei socioprofesionale și de familie. Mediul de reședință (urban) este factorul proxy care atenuează situația prin infrastructura educațională, ocupațională și socială mai diversificată ce este accesibilă pentru tineri.

În urma derulării analizei de tip Two - Step Cluster s-au determinat patru tipuri principale de tranziție la viața de adult cu referință la categoria de vârstă 25-35 ani: „tranziție complexă” (29,4%); „tranziție incertă” (37,7%); „tranziție precară” (17,7%); „tranziție timpurie” (15,2%).

Tipul 1. „tranziție complexă” include 473 persoane și constituie 29,4% din totalul eșantionului. Acest tip de tranziție se caracterizează printr-un traseu educațional mai extins, respectiv un nivel de studii mai înalt. Acest fapt s-a transpus într-o accedere mai facilă pe piața muncii, dar, în același timp, în producerea mai târzie a evenimentelor demografice – căsătorie și parentalitate. Unul din cei mai importanți factori care determină plasarea în acest cluster este statutul ocupațional – absoluta majoritate a persoanelor incluse în acest grup sunt angajate în câmpul muncii (96,6%). Distribuția după gen arată că bărbații într-o pondere ceva mai mare fac parte din acest cluster (52,9%) comparativ cu femeile (47,1%). La rândul său, în acest cluster sunt mai mulți tineri din mediul urban (57%) comparativ cu cei din mediul rural (43%). Definitiv pentru acest grup este nivelul de studii – circa jumătate din persoanele tinere incluse sunt cu studii superioare (47,8%).

Dat fiind un nivel de instruire mai înalt, vârsta medie când femeile au finalizat studiile este de 20,31 ani, iar în cazul bărbaților – 21,22 ani, fiind cea mai extinsă traiectorie educațională comparativ cu cele înregistrate în celelalte cluster. În aceeași ordine de idei, se confirmă că un traseu educațional mai prelungit condiționează producerea mai târzie a evenimentelor demografice ce țin de căsătorie și apariția primului copil, fapt valabil în special în rândul femeilor. Vârsta medie la prima căsătorie la femei este de 22,24 ani și vârsta medie la apariția primului copil este de 22,49 ani. La fel, și în cazul bărbaților se evidențiază o producere mai târzie a evenimentelor demografice, atunci când au un traseu educațional mai extins, vârsta medie la prima căsătorie fiind de 24,83 ani și vârsta medie când au devenit părinți pentru prima dată – 24,90 ani.

Tipul 2. „tranziție incertă” este cel mai mare ca număr și pondere, din care fac parte 606 tineri, constituind 37,7% din întregul eșantion. Comparativ cu celelalte cluster, acesta este cel mai diversificat raportat la statutul ocupațional și nivelul de instruire al tinerilor. Mai mult de jumătate (57,5%) din persoanele care fac parte din acest grup se află în concediu de maternitate sau de îngrijire a copilului, absoluta majoritate fiind femei. Având în vedere că un segment important din aceste tinere nu au avut o activitate de muncă anterioară, respectiv nu sunt asigurate social, situația lor este una mai degrabă incertă după încheierea concediului de îngrijire a copilului. Angajați în câmpul muncii sunt 38,3% din tinerii din acest cluster, în cea mai mare parte fiind bărbați, dar cu o angajare temporară sau informală, ceea ce la fel denotă o situație incertă pe piața muncii. După nivelul de instruire se atestă o distribuție neomogenă, din acest grup fac parte tineri cu diferite niveluri de studii: 29,7% au studii gimnaziale, 29,3% - secundar profesionale, 18,1% - studii superioare și 11,7% - medii de specialitate.

În cazul acestui cluster se evidențiază că vârsta medie când femeile au atins cel mai înalt nivel de studii este de 19,28 ani, iar pentru bărbați este mai mică – 17,89 ani. Respectiv, vârsta medie la prima căsătorie la femei este de 21,69 ani și vârsta medie la nașterea primului copil – 22,01 ani. Similar cu celelalte cluster, vârsta medie de producere a evenimentelor demografice în rândul bărbaților este mai mare comparativ cu femeile, constituind 23,82 ani la prima căsătorie și 24,47 ani la apariția primului copil.

Tipul 3. „tranziție precară” din care fac parte 284 persoane și alcătuiește 17,7% din întregul eșantion. În cea mai mare parte în acest cluster sunt plasați tinerii care sunt în afara pieței muncii, adică persoanele care își caută un loc de muncă și cei care nu lucrează / sunt casnici. Astfel, 37,7% din persoanele plasate în acest cluster sunt șomeri în căutarea unui loc de muncă, cei mai mulți fiind bărbați. Nu lucrează și sunt antrenați în activitățile casnice 36,6%,

majoritatea fiind femei. Comparativ cu tipurile descrise mai sus, angajați în câmpul muncii sunt doar circa 11% din tinerii din acest grup. În funcție de nivelul de instruire se constată o pondere înaltă a persoanelor cu un nivel scăzut de studii – 46% au doar studii gimnaziale, ceea ce reconfirmă faptul că părăsirea timpurie a sistemului educațional determină o situație precară ulterioară pe piața muncii. Persoanele cu studii secundar profesionale constituie 20,1%, mediu de specialitate - 8,5% și cu studii superioare - 12,4%.

Analizând vârstele medii pe dimensiunea educațională, se observă că în cazul femeilor vârsta medie la finalizarea studiilor este de 17,67 ani și 17,18 ani în rândul bărbaților. Respectiv, pentru femei vârsta medie la prima căsătorie este de 21,68 ani și vârsta medie când au devenit părinți pentru prima dată – 21,37 ani. Evenimentele demografice ce țin de căsătorie și parentalitate în mediul bărbaților se produc mai târziu - 23,53 ani la prima căsătorie și 23,29 ani când au devenit părinți pentru prima dată.

Tipul 4. „tranziție timpurie” include 245 persoane și constituie 15% din totalul eșantionului stabilit. Acest tip de tranziție se caracterizează prin faptul că persoanele au părăsit timpuriu sistemul de educație, înregistrându-se o vârstă medie mai tânără la finalizarea studiilor, dar și o vârstă medie mai fragedă când s-au produs evenimentele demografice, cum ar fi nașterea primului copil și căsătorie. Acest tip de tranziție este specific, în mare parte, pentru femeile cu statut de inactiv pe piața muncii și înregistrează prevalență în mediul rural. Potrivit statutului ocupațional, se evidențiază o pondere înaltă a persoanelor care sunt inactivi – 62% nu lucrează dar sunt antrenați în activitățile casnice și doar a câte 20% din subiecții acestui cluster sunt angajați în câmpul muncii sau sunt în căutarea unui loc de muncă. În cea mai mare parte acest cluster este constituit din femei (75,9%) comparativ cu bărbații (24,1%) și locuitori ai mediului rural – practic 80%, și doar 20% din mediul urban.

Un criteriu important este nivelul de instruire al persoanelor care fac parte din acest grup – aproape jumătate (47%) dețin studii gimnaziale. Pentru comparație, studii superioare în acest cluster au doar 7% din tineri. Vârsta medie când tinerii au atins cel mai înalt nivel de studii vine să confirme importanța acestei variabile asupra producerii anumitor evenimente demografice și inserția pe piața muncii, deși, ca și în cazul grupurilor descrise mai sus, se atestă diferențieri în funcție de gen. Vârsta medie când femeile au atins cel mai înalt nivel de instruire este de 16,96 ani, fiind și una din cele mai joase valori medii a traseului educațional comparativ cu celelalte cluster. Totodată, în acest cluster sunt evidențiate cele mai tinere vârste la nașterea primului copil (20,98 ani) și vârste medii la prima căsătorie (21,2 ani) pentru femei. În cazul bărbaților se evidențiază o situație ceva mai diferită. Chiar dacă vârsta medie când tinerii bărbați au atins cel mai înalt nivel de studii este una joasă – 17,63 ani, vârstele medii când s-au căsătorit (24,69 ani) și au devenit părinți (24,71 ani) sunt mai mari, fiind comparabile cu cele înregistrate în celelalte cluster.

Paragraful 3.2. Cadrul național legal și politici sectoriale în domeniul tineretului prezintă analiza cadrului național legal în domeniul tineretului și politici sectoriale care direct sau tangențial facilitează tranziția tinerilor la viața de adult.

Pe lângă cadrul național legal și conceptual strategic al statului în sectorul de tineret, ce delimitează domeniile prioritare, se evidențiază patru linii directoare care conțin priorități de politică ce au în vizor tinerii, relația dintre aceste sisteme fiind una complexă și interdependentă: politici educaționale și formare profesională; politici de ocupare a forței de muncă; politici familiale și politici în domeniul locuințelor (Walther, 2006) (Fig. 6).

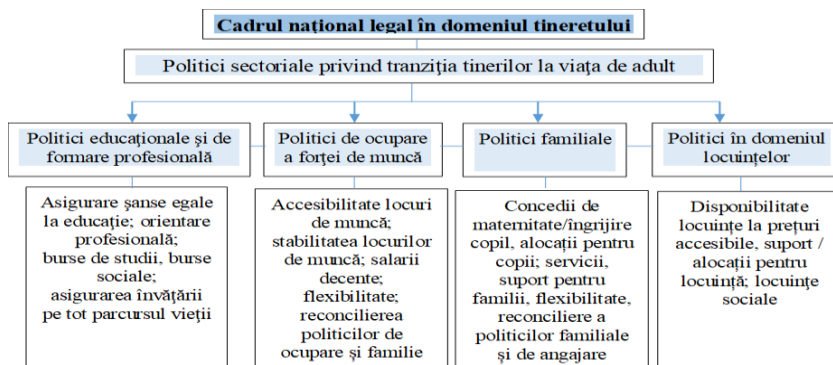

Figura 6. Cadrul național legal și politici sectoriale în domeniul tineretului

Sursa: elaborat de autor.

Analiza politicilor în domeniul tineretului în Republica Moldova atestă că există un număr important de strategii și programe destinate tinerilor, implementate de către diferite instituții ale statului, care au fost dezvoltate în concordanță cu practicile și documentele europene în domeniul politicii de tineret. A fost realizată o actualizare a bazei legislative potrivit necesităților actuale, redefinirea rolurilor și competențelor instituțiilor publice-cheie, inclusiv la toate nivelurile de guvernare. Totodată, chiar dacă se recunoaște caracterul intersectorial al domeniului de tineret și stipulării acestui fapt în documentele de politici, colaborarea între diferite instituții ale statului pe acest domeniu este insuficientă. Deși grupul de tineri este recunoscut ca un neomogen, nu sunt specificate mecanisme de targetare a grupurilor specifice, inclusiv din perspectiva intersectorială a necesităților tinerilor și măsurilor oportune.

Politica de educație a fost axată pe reforme și orientată spre extinderea accesului la educație, conectându-se la noile cerințe și provocări. În același timp, în pofida implementării unor reforme și programe importante, instituțiile de învățământ și de formare nu reușesc să facă față unor probleme precum neconcordanța dintre competențele dobândite și cerințele pieței muncii, persistența unei rate ridicate a părăsirii timpurii a sistemului educațional. Analiza măsurilor de politici arată că acestea tind să fie „inclusiv”, având în vedere că încearcă să ofere abilități și competențe cât mai multor tineri posibili și apoi prin programe de formare vocațională să ofere o a doua șansă tinerilor cu calificare scăzută. Totuși, măsurile de reducere a părăsirii timpurii a școlii sunt „compensatorii” și nu „preventive”, deoarece se adresează tinerilor care au părăsit deja sistemul de învățământ.

În pofida eforturilor întreprinse de instituțiile abilitate în domeniul muncii și ocupării, implementării unui număr important de programe și proiecte privind abilitatea economică a tinerilor, inițierea și dezvoltarea afacerilor, indicatorii ocupaționali în rândul tinerilor înregistrează valori scăzute în comparație cu populația economic activă totală. Reprezentativitatea persoanelor tinere în cadrul acestor programe este mică, iar antreprenoriatul în rândul tinerilor rămâne a fi slab dezvoltat. Analiza măsurilor de politici în domeniul ocupării forței de muncă în rândul tinerilor constată că sunt în mare măsură „individualizate”, deoarece tinerii sunt văzuți ca un grup defavorizat pe piața muncii. Acțiunile sunt în mare parte orientate spre creșterea capacității de angajare a tinerilor prin consiliere, formare profesională, fiind în mare parte „compensatorii” și nu „preventive”, deoarece sunt orientate către tinerii care se confruntă deja cu dezavantaje pe piața muncii. Măsurile politice trebuie să se concentreze mai mult pe promovarea creșterii locurilor de muncă de calitate pentru tineri și sunt necesare măsuri macroeconomice și structurale. Acțiunile care vizează creșterea capacității de angajare a tinerilor prin formări profesionale în cadrul

agențiilor specializate nu pot să compenseze deficiențele din stadiile incipiente ale formării capitalului uman și lipsa investițiilor sociale adecvate în acest domeniu.

Politica socială este în mare parte centrată pe familie, cu o serie de beneficii pentru familiile cu copii mici, extinderii măsurilor guvernamentale destinate susținerii copiilor și familiilor cu copii, reconcilierea politicilor familiale și de angajare în câmpul muncii. Politica statului de creștere a accesului la locuințe este într-un stadiu incipient și încă slab dezvoltată și nu joacă un rol semnificativ în raport cu situația tinerilor de pe piața imobiliară a țării.

Măsurile de politici menite să faciliteze tranziția tinerilor spre viața adultă atestă că predomină abordările individualizate și cele compensatorii. Acțiunile sunt orientate mai mult pe capacitatea inserției profesionale și abordarea deficiențelor individuale și mai puțin pe măsuri de politici structurale în domenii intersectoriale, ceea ce implică riscuri sporite la nivel de individ și mai multă presiune asupra familiei.

În paragraful **3.3. Cadrul instituțional în domeniul tineretului** este analizat cadrul instituțional responsabil de elaborarea și promovarea politicilor de tineret la nivel central și local. Analiza cadrului instituțional din Republica Moldova atestă un număr important de instituții publice responsabile de elaborarea și promovarea politicilor de tineret la nivel central și local, instituții publice cu tangențe intersectoriale în domeniul tineretului, structuri și organizații de / și pentru tineret. Cadrul instituțional a evoluat pe parcursul ultimilor ani odată cu îmbunătățirea cadrului normativ care reglementează acest domeniu.

Se atestă, capacitatea domeniului de tineret din punctul de vedere al resurselor umane este redusă la toate nivelele. O serie de probleme precum lipsa sau insuficiența de cadre, competența și profesionalismul redus în lucrul de tineret, fluctuația pronunțată a angajaților în acest domeniu la nivel central și local subminează eficiența și continuitatea activității pentru tineret. La nivel local situația se complică, deoarece o parte din specialiștii și lucrătorii de tineret vin din diferite domenii, neavând o pregătire specială pentru lucrul cu/și pentru tineret. Acțiunile orientate spre creșterea competențelor capitalului uman s-au intensificat în ultimii ani, dar unii factori externi, precum conjunctura socioeconomică și politică, diminuează din sustenabilitatea eforturilor. Mobilitatea tinerilor, în special în condițiile migrației populației peste hotarele țării, devine o problemă atât pentru completarea resurselor umane necesare în activitatea structurilor de tineret la nivel local, cât și pentru atragerea tinerilor beneficiari și sustenabilitatea activităților / serviciilor promovate.

Analiza eficienței activității și serviciilor prestate arată că structurile de tineret au deocamdată capacitate redusă de implementare a unui set mai larg de servicii pentru tineri. Aceasta se explică, pe de o parte, de experiența insuficientă în activitatea de tineret, iar pe de altă parte, de capacitatea financiară și organizațională limitată a structurilor de tineret, în special a celor subordonate public, impunând furnizarea de servicii / activității de/și pentru tineret pe proiecte mici cu durabilitate și impact scăzut pentru tineri și comunitate. Cel mai des sunt oferite servicii orientate, în special, pe animarea timpului liber, informare, voluntariat, socializare etc.

Integrarea tinerilor din grupuri social vulnerabile (adolescenți și tineri din familiile sărace, cu reușita școlară scăzută, tinerii NEET, tinerii cu comportament de risc etc.) este, în general, foarte mică în structurile de tineret dezvoltate la nivel local sau lipsește în totalitate (cu excepția instituțiilor orientate pe servicii specializate și care au ca grup de referință și tinerii).

Se accentuează necesitatea unor măsuri de politici care trebuie să fie coordonate între diferite domenii de intervenție și de a cataliza eforturile tuturor instituțiilor în domeniul intersectorial de tineret. Se constată necesitatea revizuirii și adaptării politicilor și strategiilor privind tineretul la nevoile actuale și reale ale acestei categorii de populații. Datorită segmentării puternice a populației tinere din punct de vedere sociodemografic, economic și aspirațional, sunt necesare răspunsuri instituționale specifice, nuanțate și țintite adecvat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele noi obținute în urma cercetării au contribuit la extinderea cunoștințelor privind tranziția tinerilor la viața de adult în Republica Moldova, precum și stabilirea tipurilor de tranziție în funcție de diferiți indicatori sociodemografici și ocupaționali, conturarea măsurilor de politici specifice pentru facilitarea procesului de tranziție a tinerilor la viața de adult și valorificarea deplină a potențialului acestora. Caracterul inovator al rezultatelor obținute se exprimă prin cercetarea complexă intersectorială a procesului de integrare socială în baza analizei la nivel macro și microsocioal, cât și la nivel de politici publice a evenimentelor-cheie care îl marchează, evidențierea particularităților acesteia prin reflecția științifică a dezavantajelor în procesul de integrare sau excluziune socială.

În aspect aplicativ, rezultatele obținute contribuie la soluționarea problemelor de importanță majoră: identificarea aspectelor cantitative și calitative ale tranziției tinerilor la viața de adult, stabilirea tipurilor și caracteristicilor de tranziție și evidențierea măsurilor de politici targetate și eficiente de integrare socială a grupului de populație tânără. Prin abordarea dimensiunilor subiective și obiective ale dezavantajelor cu care se confruntă tinerii în tranziția la viața de adult, este oferit un cadru metodologic pentru direcționarea suportului pentru cele mai vulnerabile categorii de tineri.

Scopul prezentei cercetări a fost atins prin explorarea modelelor de tranziție a tinerilor la viața de adult și evidențierea problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul de integrare socială și valorificare a potențialului uman, elaborarea recomandărilor de politici. Ipoteza principală potrivit căreia tranziția tinerilor la viața de adult în Republica Moldova este condiționată de gradul de dezvoltare socioeconomică al mediului de reședință, resursele individuale și resursele economice și psihosociale ale familiei s-a adevărit.

Abordarea intersectorială a procesului de tranziție al tinerilor la viața de adult în Republica Moldova și modelelor specifice pe diferite dimensiuni ale acestuia, prin îmbinarea cadrului teoretico-metodologic, metodelor și tehnicilor de cercetare cantitative și calitative, ne-a permis să formulăm următoarele concluzii:

1. Contextul socioeconomic actual nefavorabil, exacerbant de crize regionale, aspectele structurale ce țin de oportunități de ocupare a forței de muncă, disparități multiple dintre mediul urban și cel rural în accesarea serviciilor educaționale, pieței muncii, infrastructurii sociale se evidențiază ca factori principali ce facilitează /împiedică procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult. Tinerii din Republica Moldova percep mediul social al propriei tranziții la maturitate ca fiind unul nefavorabil, marcat de probleme de ordin material și posibilități reduse privind accesul la serviciile și oportunitățile care ar facilita tranziția la maturitate: oportunități de angajare cu o remunerare decentă, de procurare a propriei locuințe și suport pentru familiile tinere. Persoanele tinere își asumă în cea mai mare parte responsabilitatea pentru succesul în viață, dar mizează și pe o implicare mai pregnantă a factorului politic în asigurarea egalității de șanse pentru toate categoriile de tineri, care nu pot depăși cu forțele proprii obstacole și problemele cu care se confruntă (Crișmaru, 2023).

2. Aspectele sociodemografice ale tranziției la maturitate demonstrează modele specifice în funcție de gen, vârstă, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Traseul educațional are cea mai mare importanță și semnificație statistică în producerea celorlalte evenimente, precum căsătorie, apariția unui copil și angajare în câmpul muncii. Există o corelație strânsă între nivelul de studii și statutul socioprofesional al tinerilor și mediul familial, acesta fiind un puternic predictor al nivelului de instruire al persoanelor tinere. Insuficiența capitalului social și economic are efecte negative asupra traseului educațional al tinerilor și, pe termen lung, asupra celui socioprofesional. Tinerii care provin din familiile cu o situație materială

nesatisfăcătoare și unde părinții dețin un nivel scăzut de școlarizare sunt mai expuși riscului de a părăsi timpuriu sistemul educațional. Lipsurile materiale în familie prezintă un factor de vulnerabilitate a persoanei pe parcursul vieții și contribuie la reproducerea sărăciei (Crîșmaru, et al., 2018; Crîșmaru, 2022). Gradul de urbanizare și de dezvoltare economică a localității de reședință a tânărului servește în calitate de factor substituent (proxy) de redresare a situației prin accesibilitatea serviciilor educaționale, ocupaționale și sociale.

3. Tranziția de la școală la muncă este condiționată de vârsta, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Mai puțin de jumătate din tineri sunt angajați în câmpul muncii, dintre care circa o treime activează cu normă întreagă, fiecare al zecelea tânăr are o angajare informală, iar mai mult de o treime din persoanele tinere nu sunt încadrate pe piața muncii. Munca precară prin angajarea temporară sau fără contract, precum și tranziția incompletă se evidențiază în mediul rural și în rândul tinerilor cu un nivel de instruire scăzut, care nu dețin competențe profesionale. Intersectorialitatea dezavantajelor tinerilor cu care se confruntă tinerii în procesul de accedere pe piața muncii ține de nivelul de instruire și mediul de reședință al tinerilor. Inabilitatea tinerilor de a se integra profesional poate avea un impact nefavorabil asupra vieții ulterioare a tinerilor. Întârzierea intrării pe piața muncii face ca tinerii să-și amâne planurile de viitor, prelungind tranziția către vârsta adultă și dobândirea unui statut personal de autonomie socială mai târziu.

4. Tipurile principale de tranziție la viața de adult în Republica Moldova arată diferențieri semnificative în funcție de anumiți indicatori sociodemografici, prezentând specificul fiecărui tip. „Tranziția complexă” se caracterizează printr-un traseu educațional mai extins, accederea mai facilă pe piața muncii (absoluta majoritate fiind angajați), producere mai târzie a evenimentelor demografice. „Tranziția incertă” se definește printr-o diversificare a statutului ocupațional și nivelului de instruire al tinerilor, fiind compusă din persoanele aflate în concediu de maternitate sau îngrijire a copilului (femei) și tineri angajați temporar sau informal (preponderent bărbați). „Tranziția precară” este specifică pentru tinerii care sunt în afara pieței muncii, șomeri și inactivi, cea mai mare parte fiind cu un nivel scăzut de educație. „Tranziție timpurie” este tipică pentru persoanele care au părăsit timpuriu sistemul de educație, evenimentele demografice se produc la o vârstă tânără, are prevalență în rândul femeilor cu statut de inactiv și în mediul rural.

5. Se constată diferențieri de gen în procesul de tranziție la viața de adult, inegalitate și stereotipuri privind rolurile femeilor și ale bărbaților în societate. Disponibilitatea deficitară a serviciilor sociale care ar facilita / susține femeile în tranziția la viața de adult evoluează în calitate de factori de impact asupra traseelor individuale ale femeilor și cele ale bărbaților. Evenimentele ce țin de tranziția de familie se produc mai devreme în rândul femeilor, în special în mediul rural, deseori fără a fi finalizată tranziția de la școală la muncă. Bărbații mai devreme finalizează tranziția de la școală la muncă ca rezultat al reprezentărilor privind rolul bărbatului ca principal întreținător al familiei, acest proces frecvent fiind asociat cu părăsirea timpurie a sistemului educațional și amânarea căsătoriei /formării familiei și nașterii copiilor.

6. Prevalența ponderii tinerilor care părăsesc timpuriu sistemul educațional fără o pregătire profesională și prevalența tinerilor NEET, în special inactivi, în mediul rural, atestă o ”ruralizare” a acestor fenomene și concentrarea unui segment de tineri defavorizat din punct de vedere social și economic în acest mediu (Crîșmaru, et al., 2018). Analiza comparativă a situației tinerilor în baza studiilor realizate demonstrează o stagnare a situației, erodarea potențialului tinerilor, ce se explică prin reproducerea inegalităților intergeneraționale, inabilitatea tinerilor de a depăși cu forțele proprii dificultățile cu care se confruntă.

7. Interacțiunea dintre resursele financiare, oportunitățile de angajare și accesul la locuințe accesibile poate influența semnificativ capacitatea tinerilor de a-și stabili autonomia socială.

Costurile ridicate de trai din mediul urban, unde oportunitățile de angajare sunt mai multe și mai atractive, creează o barieră semnificativă pentru tineri, în special pentru cei care își încep cariera profesională. Acest lucru poate duce la un cerc vicios în care resursele financiare limitate restricționează accesul la piețele de muncă mai favorabile, în timp ce disponibilitatea locurilor de muncă dictează aranjamentele de locuire. Abordarea acestei probleme necesită o combinație de instrumente și politici menite să sporească opțiunile de locuințe accesibile și să creeze oportunități de angajare mai echitabile.

8. Incertitudinea tinerilor cu privire la integrarea profesională și viitorul lor continuă să stimuleze emigrarea, nivelul emigrației tinerilor și al intențiilor migraționale menținându-se la un nivel înalt. Instabilitatea pe piața muncii, incertitudinea, cât și politici netargetate și cu un impact redus asupra procesului de tranziție la viața de adult, asistență și servicii slab dezvoltate pentru familiile tinere sunt factorii declanșatori ai emigrării. Migrația peste hotare, fie la muncă sau cu stabilirea cu traiul permanent, evoluează în calitate de strategie de coping, ce permite tinerilor de a soluționa unele aspecte ale situațiilor dificile.

9. Nivelul de instruire al tinerilor s-a dovedit a fi unul din factorii principali care marchează tranziția tinerilor, iar din acest considerent este de importanță crucială ca tinerii, indiferent de mediul de reședință sau familia de origine, să aibă acces la studii potrivit competențelor lor și evitarea renunțării la învățare într-un stadiu incipient. Pentru a combate inegalitățile în materie de educație și formare este necesară eficientizarea sistemelor educaționale, care necesită a fi targetate, gestionabile și relevante pentru toți tinerii. Din acest considerent este iminentă o înțelegere mai aprofundată a naturii competențelor necesare și care sunt relevante în tranziția la muncă, cu acces deschis pentru toți tinerii la instituțiile respective, prin care planurile, experiențele, nevoile și capacitățile lor individuale de viață să nu fie neglijate.

10. Rezultatele cercetării au demonstrat că abordarea provocărilor cu care se confruntă tinerii în tranziția la viața de adult necesită intervenții de politici comprehensive și intersectoriale legate de educație, sănătate, piața muncii, buna guvernare și participarea politică, precum și consolidarea sistemelor de protecție socială. Formarea profesională trebuie să aibă drept scop facilitarea angajării tinerilor cu calificări școlare scăzute prin racordarea la angajatorii locali (Crîșmaru, 2020). Este necesară promovarea dobândirii competențelor transversale ca o reconciliere a învățământului profesional și general și promovarea învățării pe tot parcursul vieții drept unul dintre mijloacele-cheie de combatere a excluziunii sociale. Stimularea învățării pe tot parcursul vieții trebuie să aibă la bază menținerea controlului asupra procesului continuu de socializare a tinerilor și un mecanism de pregătire pentru celelalte etape ale vieții. Necesită a fi implementate politici care să ia în considerare măsurile care presupun îmbunătățirea procesului educațional și perspectivelor de angajare, să extindă serviciile publice de calitate și accesul la locuințe, să restabilească încrederea populației în instituțiile publice, iar tinerii trebuie să fie încurajați să participe activ la nivel de comunități. Este necesară îmbunătățirea calității în ceea ce privește tranziția la muncă, oferirea posibilităților pentru tineri să-și câștige independența financiară și autorealizarea. Dat fiind de-standardizarea cursurilor de viață, politicile de ocupare a forței de muncă trebuie să țină cont de tranzițiile reversibile ale tinerilor, iar măsurile de politici să nu fie orientate doar spre angajabilitate, ci privite în context cu învățare pe tot parcursul vieții, tranziția la familia proprie și de locuință.

Recomandări generale

Reieșind din problemele identificate în procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult concluzionăm că este necesară implementarea unei politici integrate de tranziție, care presupune o abordare holistică prin reflexivitatea instituțională și coordonarea flexibilă a politicilor ce

facilitează tranziția tinerilor la viața de adult: sistemul de educație, angajarea în câmpul muncii, asigurarea socială, facilități pentru familiile tinere, accesibilitatea locuințelor pentru tineri.

Politicile care vizează dezvoltarea capitalului uman trebuie să se bazeze pe strategii coerente pentru formarea inițială, învățare pe tot parcursul vieții și integrarea socială a grupurilor și a persoanelor vulnerabile sau defavorizate. În vederea integrării sociale, este necesar ca tinerii să dobândească resursele cognitive, emoționale și psihologice de care au nevoie pentru a dobândi cetățenia economică și de a se realiza pe plan personal.

Sistemul de învățământ trebuie să contribuie în mod semnificativ la promovarea integrării și coeziunii sociale, a cetățeniei active și a realizării personale a tinerilor, iar rolul instituțiilor educaționale trebuie consolidat prin adaptarea lor la diversitatea mediilor de proveniență ale tinerilor, în vederea promovării mobilității sociale și de întrerupere a ciclului de sărăcie și excluziunii.

Se evidențiază necesitatea implementării unor mecanisme de monitorizare și evaluare continuă și holistică atât din perspectivă sistemică, cât și din perspectiva subiectivă a indivizilor (integrarea măsurilor calitative ale succesului / insuccesului) printr-un dialog între cercetare, politică și practică.

Este necesară o cooperare interinstituționalizată eficientă între ministere, agenții, autorități publice locale, societate civilă, agenți economici și alți actori în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul de tranziție la viața de adult. Este necesară cooperarea între factorii de decizie naționali, angajatori, patroni și sindicate pentru a stabili salarii rezonabile care ar fi atractive pentru tineri și ar putea contribui la diminuarea numărului potențialilor emigranți. Elaborarea unor măsuri noi pentru stimularea agenților economici care angajează tineri, în special categorii vulnerabile, perfecționarea cadrului legal în acest scop.

Recomandări pentru factorii de decizie de nivel central

Este imperativă crearea locurilor de muncă (deschiderea unor întreprinderi, inclusiv sociale etc.) în cele mai defavorizate comunități și regiuni în vederea creării oportunităților de angajare pentru cele mai vulnerabile categorii de populație, precum și stopării procesului de emigrare și depopulare a localităților. Dezvoltarea afacerilor de perspectivă, cum ar fi agricultura ecologică, dezvoltarea antreprenoriatului social, alte domenii.

Implementarea măsurilor de prevenire a abandonului școlar, părăsirii timpurii a sistemului de învățământ, introducerii unei legislații specifice ce ar crea premise pentru o asistență de ordin financiar și tehnic în cazul familiilor defavorizate la care riscul abandonului școlar al copiilor este sporit. Îmbunătățirea calității educației prin adaptarea la cerințele pe piața muncii, fiind necesară implicarea agenților economici în procesul instructiv-educativ. Elaborarea unor programe de dobândire a nivelului minim de studii (documente de absolvire a studiilor gimnaziale) și a programelor de educație care ar ajuta tinerii să-și continue și desăvârșească studiile. Dezvoltarea serviciilor de ghidare în carieră în școli – activități de informare detaliată despre meserii/profesii, a oportunităților pe piața muncii, a conștientizării nevoii de educație continuă pe parcursul vieții.

Prioritizarea activității de suport metodologic pentru specialiști/lucrători de tineret, a altor prestatori de servicii în domeniul tineretului. Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret trebuie să se focuseze pe acordarea suportului metodologic specialiștilor/lucrătorilor de tineret, altor prestatori de servicii în domeniul tineretului.

Dezvoltarea participativă a noii Strategii în domeniul dezvoltării Sectorului de Tineret și a Planului de Acțiuni pentru a reflecta diversitatea tinerilor din Republica Moldova, interesele și necesitățile tinerilor din diferite grupuri sociale, în special din cele vulnerabile. Acest proces necesită să implice mai multe discuții focus-grup cu categoriile de tineri care se confruntă cu vulnerabilități / nevoi specifice și a oportunități reduse.

Finanțarea publică a sectorului de tineret urmează să fie axată pe programe prioritare planificate la nivel central, în dependență de necesitățile autorităților publice locale, având la bază estimări de costuri bine argumentate. Astfel vor fi facilitate raioanele care nu dețin potențial financiar suficient pentru finanțarea Sectorului de Tineret, fiind susținute și alte APL-uri. Este imperativă delimitarea clară pe categorii distincte de cheltuieli pentru programe de tineret, programe sport și programe cultură.

Recomandări pentru factorii de decizie de nivel local

Consolidarea rolului APL în promovarea și implementarea politicii de tineret la nivel local, în coordonarea activității tuturor actorilor sociali activi în domeniul lucrului de și pentru tineret la nivel local. Creșterea nivelului de cooperare între structurile de participare create în comunitate prin schimb de bune practici.

Elaborarea Strategiilor locale în domeniul tineretului, sau includerea acestei componente în Strategia de dezvoltare raională. Strategiile locale pot deveni un document strategic pentru proiecția bugetară locală, ceea ce ar contribui la monitorizarea facilă și eficace a mijloacelor alocate, acțiunilor și rezultatelor țintite și, respectiv, ar asigura transparența guvernării locale.

Includerea subiectelor-problemă cu care se confruntă tinerii din sate pe agenda publică și în prioritățile de dezvoltare locală (de exemplu: ghidare în soluționarea problemelor concrete, angajarea în câmpul muncii a femeilor tinere și a bărbaților tineri, formarea competențelor parentale, incluziunea tinerilor cu dizabilități, a tinerilor din alte grupuri vulnerabile). Delimitarea clară a cheltuielilor în funcție de necesitățile tinerilor la nivel local. Aplicarea principiului consultării tinerilor în procesul planificării bugetului pentru activități de tineret, astfel încât acestea să corespundă nevoilor reale ale tinerilor, dar și să fie delimitate pe domenii de activitate, inclusiv sport, cultură, social, educațional, economic.

Implicarea APL și a asociațiilor obștești locale în promovarea solidarității dintre generații în comunitate, în combaterea stereotipurilor de gen și de vârstă, aceasta facilitând schimbarea treptată a tradițiilor discriminatorii prezente în societate. Implicarea în cadrul APL a unor specialiști necesari în consiliere și asistență psihologică, inclusiv pentru tineri, sau lărgirea competențelor specialistului de tineret, a lucrătorului de tineret din cadrul Centrelor de Tineret (în cazul aflării acestuia în localitate) și/sau al asistentului social, cu o retribuție corespunzătoare.

Recomandări pentru sectorul asociativ

Asigurarea șanselor egale de acces a tinerilor la programele, serviciile și activitățile pentru tineret, indiferent de gen, vârstă, origine etnică și socială, orientare politică sau orice altă caracteristică. Respectarea principiilor unei abordări bazate pe abilitarea și implicarea tinerilor, având în vedere specificul situației din Republica Moldova, serviciile și programele pentru tineri urmează să fie orientate preponderent spre grupuri social vulnerabile.

Extinderea activităților și serviciilor adresate tinerilor pe grupuri distincte de vârstă, având în vedere necesitățile lor specifice, problemele cu care se confruntă și domeniile posibile de implicare. Implementarea modelelor inovaționale de lucru cu tineretul prin Internet, dezvoltarea unor servicii de informare și consultare, în special pentru grupuri social vulnerabile cu posibilități fizice reduse în accesarea serviciilor necesare. Consolidarea serviciilor outreach prin prestarea serviciilor prietenoase tinerilor detașați de instituțiile de și pentru tineret, pentru a fi abordați în mediul lor tipic, informați cu privire la tipurile de servicii de care pot beneficia, consiliați în anumite subiecte de interesul și necesitatea acestora, contribuind la implicarea socială a tinerilor.

Dezvoltarea unor programe specifice care evidențiază rolul persoanelor de suport (lucrători de tineret) în activitatea de tineret, precum și importanța abordării problematicei sociale a tinerilor ca un program pe termen lung și nu ca o serie de proiecte punctuale.

BIBLIOGRAFIE

1. BECK, U. Risk society 1. In: MORIN Jean-Frederic, ORSINI Amandine. Essential concepts of global environmental governance. Routledge, 2020. p. 334.
2. BECK, U. BECK-GERNSHEIM, E. Individualization. Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences. London: SAGE, 2002.
3. BECKER, G. Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis. New York: Columbia University Press for the National Bureau of Economic Research, 1964.
4. BILLARI, F.C., LIEFBROER, A.C. Towards a new pattern of transition to adulthood? In: Advances in Life Course Research. 2010, vol. 15(2-3), pp. 59-75. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2010.10.003>
5. BILLARI, F., HIEKEL, N., LIEFBROER, A. The social stratification of choice in the transition to adulthood. European Sociological Review. 2019, vol. 35, nr. 5, pp. 599-615.
6. BOLDIȘ, I. Tranziția tinerilor din sistemul de protecție la viața independentă. Presa Universitară Clujeană, 2020. p. 314. ISBN 978-606-37-0728-5.
7. BUCIUCEANU-VRABIE, M., GAGAUZ, O. Tinerii pe piața muncii din Republica Moldova: competențe și aspirații. INCE. Chisinau, 2017. p. 36.
8. BULGARU, M. Comportamentul reproductiv al femeilor din Republica Moldova : Studiu sociologic. Dep. Sociologie și Asistență Soc., Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău : CEP USM, 2018.
9. BULGARU, M., CHISTRUGA, I. Familia tânără: aspecte ale adaptării la societatea în schimbare. Chișinău: CEP USM, 2015.
10. COLES, B. Youth And Social Policy. London: Routledge, 1995. p. 256.
11. CORIJN, M., and KLIJZING, E. Transitions to Adulthood in Europe. European Studies of Population: Springer-Science Business Media, BV, 2001. vol. 10, p. 358.
12. CRISMARU, M., GAGAUZ, O., BUCIUCEANU-VRABIE, M. Incluziunea tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET). Chisinau, 2018.
13. ELDER Jr., GLEN, JOHNSON, Monica KIRKPATRICK and CROSNOE, Robert. The Emergence and Development of Life Course Theory. In: Jeylan T MORTIMER and Michael J. SHANAHAN. Handbook of the Life Course. New York: Kluwer Academic Publishers, 2003, pp. 3-23.
14. ELZINGA, C., LIEFBROER, A. C. De-standardization of Family-Life Trajectories of Young Adults: A Cross-National Comparison Using Sequence Analysis. In: European Journal of Population / Revue Européenne de Démographie. 2007, vol. 23(3-4), pp. 225-250.
15. FRANCE, A. Understanding Youth In Late Modernity. Open University Press, 2007. p. 216.
16. FURLONG, A Handbook of youth and young adulthood. New perspectives and agendas. London: Routledge, 2016.
17. GIDDENS, A. The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. Polity Press, Cambridge, 1984, p. 401.
18. HEINZ, W. R. Youth transitions in an age of uncertainty. In: FURLONG Andy (ed.). Handbook of youth and young adulthood: New perspectives and agendas. (1st ed.). London: Routledge, 2009, pp. 3-13.
19. MITROFANOVA, E., MAKAROV, S. West and East: convergence or divergence of Millennials' transition to adulthood in four European countries. In: Population and Economics, 2023, vol. 7(4), pp. 68-90. <https://doi.org/10.3897/popecon.7.e112452>
20. PAOLINI, G., HORVÁTH, A. MOTIEJŪNAITĖ, A. 2018. Situation of young people in the European Union. European Union. 2018. Commission Staff Working Document.
21. PITTI, I. Understanding, Problematising and Rethinking Youth Transitions to Adulthood. European Commission and the Council of Europe. 2022.
22. SCHOON, I., SILBEREISEN, R. K. Transitions from school to work: Globalization, individualization, and patterns of diversity. Cambridge University Press, 2009.
23. TAYLOR-GOOPY, P. New social risks in postindustrial society: Some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer. In: International Social Security Review. 2004, vol. 57, 3, pp. 45-64.
24. UNT, M., GEBEL, M., BERTOLINI, S., DELIYANNI-KOUMITZI, V., HOFÄCKER, D.. Social Exclusion of Youth in Europe. The Multifaceted Consequences of Labour Market Insecurity. Bristol University Press, UK., 2021. 408 p. ISBN 978-1447358732.
25. WALTHER, A. Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. In: Young, 2006, vol. 14(2), pg. 119-139.
26. WOODMAN, D., BENNETT, A. Cultures, Transitions, and Generations: The Case for a New Youth Studies. Youth Cultures, Transitions, and Generations. Palgrave Macmillan, London, 2015, p. 211.

LISTA PUBLICAȚILOR LA TEMA TEZEI

1. **CRÎȘMARU, M.,** GAGAUZ, O., BUCIUCEANU-VRABIE, M., Incluziunea tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET), studiu sociologic, Chisinau 2018, (Tipografia Foxtrot) 102 pagini; 2,0 c.a.; ISBN 978-9975-89-085-4.
2. GAGAUZ, O, STRATAN, A., BUCIUCEANU-VRABIE, M., TIMUȘ A., IORDACHI V., **CRÎȘMARU, M., [et al.]**. Analiza comprehensivă a sectorului de tineret, INCE, Chisinau 2020, 103 pagini, 2,0 c.a.; ISBN 978-9975-3378-5-4.
3. ABBOTT, P., WALLACE, C., MASCAUTEANU (CRISMARU), M. Concepts of citizenship, social and system integration among young people in post-soviet Moldova'. În: Journal of Youth Studies, 2010 13: 581-96; 1,3 c.a.; <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.489605>.
4. **CRÎȘMARU, M.** A critical review of youth-oriented policies in the Republic of Moldova from the perspective of Youth Transition Regime. În: Economy and Sociology, Chișinău, 2020, nr.2, pp. 131-139, 0,90 c.a.; <https://doi.org/10.36004/nier.es.2020.2-11>.
5. **CRÎȘMARU, M.** Social Patterns Of Smoking And Alcohol Drinking Among Young People In Moldova. În: Economy and Sociology, Chișinău, 2019, nr.1, pp. 133-144; 1,06 c.a.; <https://doi.org/10.36004/nier.es.2019.1-11>.
6. **CRÎȘMARU, M.** Politica de tineret în Republica Moldova: între deziderate și realizări. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2020, 3(184), pp. 126-133; 0,59 c.a.; ISSN 1957-2294.
7. **CRÎȘMARU, M.,** ZAHAROV S., Ситуация молодежи NEET в Республике Молдова. În: материалы V международной научно-практической конференции 14 декабря 2018 г., М-во науки и высшего образования РФ, ФГБОУ ВО «Тамбовский государственный университет им. Г.П. Державина. В 2-х томах. Том 1. Тамбов: Издательский дом им. Г.П. Державина, Tambov, Russia, 2019, pp. 178-187; 0,28 c.a.; ББК 65.051, УДК 31.33.
8. **CRÎȘMARU, M.,** Youth Not in Education, Employment and Training (NEET) in the Republic of Moldova: tendencies and characteristics, materials in EU Horizon 2020 research and innovation programme: "Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data", 28-29 March 2019, Panteion University, Athens, Greece; 0,9 c.a.; http://inclusivegrowth.eu/files/Call-12/18-Crismaru.M._NEET.Youth.Moldova-1-paper.docx.
9. **CRÎȘMARU, M.,** Modele ale inegalității educaționale în rândul tinerilor din Republica Moldova. În: Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării". Ediția 16, R, 12-13 octombrie 2022, Chișinău. Moldova: INCE, 2022, pp. 82-82a; 0,5 c.a.; ISBN (pdf) 978-9975-3530-9-0.
10. **CRÎȘMARU, M.,** Aspecte socio-demografice ale tranziției tinerilor la viața de adult în Republica Moldova. În Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării. Migrația și schimbări demografice: abordare interdisciplinară". Ediția 15, 15-16 octombrie 2021, Chișinău. Foxtrot SRL, 2021, pp. 206-21.; 0,4 c.a.; DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2021.15-21>.
11. BUCIUCEANU-VRABIE, M., CROITOR, R., **CRÎȘMARU, M.,** Indicatorii internaționali în evaluarea capitalului uman. În: Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării: Dinamica populației și calitatea potențialului uman". Ediția 12, 12-13 octombrie 2017, Chișinău. Moldova: Complexul Editorial INCE, 2017, pp. 118-132; https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/118-132_3.pdf

ADNOTARE

Crișmaru Mariana. **TRANZIȚIA TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT: ABORDARE INTERSECTORIALĂ.** Teza de doctor în sociologie. Specialitatea 541.02 Structura socială, instituții și procese sociale. Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole cu 22 tabele și 28 figuri, concluzii generale și recomandări, 209 surse bibliografice, text de bază - 154 pagini și anexe - 36 pagini.

Numărul de publicații la tema tezei: 11 articole științifice, cu volum de 10,3 c.a.

Cumvinte-cheie: tranziția tinerilor la viața de adult, nivel de educație, piața muncii, familie, modele de tranziție, politici de tineret.

Domeniu de studiu: sociologie.

Scopul cercetării: evidențierea modelelor de tranziție al tinerilor la viața de adult, problemelor cu care se confruntă în procesul de integrare și elaborarea recomandărilor de politici în vederea facilitării integrării sociale și valorificării potențialului uman al tinerilor.

Obiectivele cercetării: determinarea cadrului teoretico-metodologic de cercetare științifică privind tranziția tinerilor la viața adultă; evidențierea impactului contextului și factorilor economici și sociali asupra procesului de tranziție a tinerilor la viața de adult; evidențierea particularităților tranziției la viața de adult în Republica Moldova în baza evenimentelor cheie - finalizarea studiilor, accederea pe piața muncii, părăsirea casei părintești, întemeierea unui nou cuplu / familie, apariția unui copil; elaborarea tipologiei de tranziție a tinerilor la viața de adult; evidențierea cadrului aspirațional și motivațional al tinerilor în procesul de integrare socială; analiza documentelor de politici și cadrulul instituțional din perspectiva regimului de tranziție al tinerilor; elaborarea recomandărilor de politici privind atenuarea dezavantajelor în procesul de tranziție a tinerilor la viața de adult și integrare socială.

Noutate și originalitatea științifică rezidă în 1) explorarea tranziției tinerilor la viața de adult prin prisma stabilirii timpului (vârstei) de producere a evenimentelor ce caracterizează procesul dat: finalizarea studiilor, angajarea în câmpul muncii, separarea de părinți, formarea familiei și nașterea copiilor, și determinarea interrelației dintre acestea; 2) elaborarea tipologiei tinerilor prin evidențierea a patru modele de tranziție la viața de adult: tranziție complexă; tranziție incertă; tranziție precară și tranziție timpurie; 3) determinarea impactului factorilor obiectivi și subiectivi, cadrulul instituțional și de politici în facilitarea procesului de tranziție a tinerilor la viața de adult.

Principalele rezultate științifice obținute: au fost evidențiate aspectele sociodemografice ale tranziției tinerilor la maturitate pe dimensiunile educație, ocupație și familie; Au fost identificate patru modele principale de tranziție a tinerilor la viața de adult; Au fost elaborate recomandări de politici menite să faciliteze integrarea socială a tinerilor.

Semnificația teoretică rezidă în aprofundarea cunoștințelor privind tranziția tinerilor la viața de adult într-o societate în continuă schimbare și care se confruntă cu crize prelungite prin evidențierea modelelor existente de tranziție și a factorilor determinanți ai traseelor individuale. Rezultatele obținute contribuie la completarea cadrului teoretic al Sociologiei tineretului, Sociologiei muncii, Sociologiei educației, Sociologiei urbane și rurale, pot servi în calitate de suport metodologic pentru alte cercetări ce țin de tineret și integrarea socioeconomică, culturală și civică a acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în determinarea particularităților tranziției tinerilor la viața de adult în Republica Moldova, determinarea și cuantificarea tipurilor de tranziție. Rezultatele cercetării constituie o bază analitico-informațională pentru procesul de elaborare și implementare a politicilor în domeniul tineretului care să abordeze caracterul intersectorial al tranziției tinerilor la viața de adult. Datele obținute pot fi utilizate ca suport teoretico-metodologic pentru desfășurarea și aprofundarea cercetărilor sociologice în domeniul tineretului, conectarea la proiecte naționale și internaționale în acest domeniu; pot fi utilizate la elaborarea politicilor pentru facilitarea tranziției tinerilor la viața de adult de către factorii de decizie; pot fi aplicate în procesul didactic.

Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul Conferinței Internaționale Științifico-Practice: Creșterea economică în condițiile globalizării; Sesiunea științifică. Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale (Chișinău, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference “Social development of regions in figures and statistics” (Tambov, 2018); Conferința Științifică Internațională “Dezvoltarea Personală și educația pentru Societate: Temeiuri Epistemologice Actuale”, Universitatea de Stat din Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation programme: “Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data” (Atena, 2019).

АННОТАЦИЯ

Крышмару Мариана. **ПЕРЕХОД МОЛОДЕЖИ К ВЗРОСЛОЙ ЖИЗНИ: МЕЖСЕКТОРАЛЬНЫЙ ПОДХОД**. Диссертационная работа на соискание учёной степени доктора социологии. Специальность 541.02 Социальная структура, социальные институты и социальные процессы, Кишинэу, 2024

Структура диссертации: введение, три главы, в том числе 22 таблицы и 28 рисунка, основные выводы и рекомендации, 209 библиографических источников, основной текст - 154 страницы и 36 страниц приложений.

Количество публикаций по теме диссертации: 11 научных статей, общим объемом 10,3 п.л.

Ключевые слова: переход молодежи во взрослую жизнь, уровень образования, рынок труда, семья, модели перехода, молодежная политика.

Область исследования: социология.

Цель исследования: выявление моделей перехода молодежи во взрослую жизнь, проблемы, с которыми сталкивается молодежь в процессе интеграции, разработка рекомендаций в области политики для содействия социальной интеграции и использования человеческого потенциала молодых людей.

Задачи исследования: определение теоретико-методологических основ научных исследований перехода молодежи во взрослую жизнь; выявление влияния контекста и экономических и социальных факторов на процесс перехода молодых людей к взрослой жизни; установление особенностей перехода к взрослой жизни в Республике Молдова на основе ключевых событий – завершение учебы, выход на рынок труда, отделение от родителей, создание новой пары/семьи, рождение ребенка/родительство; разработка типологии моделей перехода молодежи во взрослую жизнь; выявление намерений и мотиваций молодых людей в процессе социальной интеграции; анализ политики и институтов с точки зрения переходного режима молодежи; разработка рекомендаций по политике смягчения неблагоприятных факторов в процессе перехода молодежи к взрослой жизни и социальной интеграции.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в 1) исследовании перехода молодежи к взрослой жизни через призму установления времени (возраста) наступления событий, характеризующих данный процесс: завершение учебы, трудоустройство, отделение от родителей, создание семьи и рождение детей, и определения их взаимосвязи; 2) разработка типологии путем выделения четырех моделей перехода молодежи во взрослую жизнь: комплексный переход, неопределенный переход, неустойчивый переход и ранний переход; 3) определение влияния объективных и субъективных факторов, институциональных и политических рамок на содействие процессу перехода молодежи к взрослой жизни.

Основные научные результаты: выделены социально-демографические аспекты перехода молодежи во взрослую жизнь с точки зрения образования, профессии и семьи; Выявлены четыре основные модели перехода молодежи к взрослой жизни; Были разработаны политические рекомендации, направленные на содействие социальной интеграции молодежи.

Теоретическая значимость исследования состоит во всестороннем научном осмыслении процесса перехода молодежи к взрослой жизни в постоянно меняющемся обществе, испытывающим затяжные кризисы, путем выделения существующих моделей перехода и определяющих факторов индивидуальных траекторий. Полученные результаты способствуют дополнению теоретической базы Социологии молодежи, Социологии труда, Социологии образования, Социологии города и села, могут служить методологической базой для других исследований молодежи, ее социально-экономической, культурной и гражданской интеграции.

Практическая значимость исследования заключается в определении особенностей перехода молодежи к взрослой жизни в Республике Молдова и разработке моделей перехода. Результаты исследования могут служить аналитической и информационной поддержкой в процессе разработки и совершенствования молодежной политики, учитывающей ее межсекторальный характер. Полученные данные могут быть использованы в качестве теоретико-методологической основы для проектирования и проведения социологических исследований в сфере молодежи, подключения к национальным и международным проектам в этой области; могут использоваться лицами, принимающими решения, при разработке политики, способствующей переходу молодых людей к взрослой жизни; могут быть применены в учебном процессе.

Результаты исследования были апробированы в рамках Международной Научно-Практической Конференции: Экономический рост в условиях глобализации; Научная сессия. Демографическое развитие: вызовы социальной политики (Кишинэу, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); Международной конференции «Социальное развитие регионов в цифрах и статистике» (Тамбов, 2018); Международной научной конференции «Развитие личности и образование для общества: современные эпистемологические основы», Государственный Университет Молдовы (2019, 2020); Программы Исследований и Инноваций ЕС «Горизонт 2020»: «Расширение интегрированных наборов данных и инструментов InGRID по уязвимым группам об условиях занятости» (Афины, 2019 г.).

ANNOTATION

Crismaru Mariana. **YOUTH TRANSITION TO ADULTHOOD: CROSS-SECTORIAL APPROACH.**
Phd thesis in sociology. Specialty 541.02 Social structure, institutions and social processes. Chisinau, 2024

Thesis structure: introduction, three chapters with 22 tables and 28 figures, general conclusions, and recommendations, 209 bibliographic sources, basic text - 154 pages, and annexes - 36 pages.

The number of publications on the topic of the thesis: 11 scientific papers, with a volume of 10.3 sheets of the author.

Keywords: youth transition to adulthood, level of education, labor market, family, transition pathway, youth policies.

Field of study: sociology.

Aim of the research: highlighting the transition models of young people to adulthood, the problems they face in the integration process and the elaboration of policy recommendations in order to facilitate social integration and capitalize on the human potential of young people.

Research objectives: determination of theoretical and methodological framework of scientific research regarding the transition of young people to adulthood; highlighting the impact of the context and economic and social factors on the youth transition process to adulthood; emphasizing the particularities of the transition to adulthood in the Republic of Moldova based on key life events - completing studies, entering the labor market, leaving the parental home, founding a new couple / family, having a child / parenthood; developing the typology of the youth transition models to adulthood; highlighting the aspirations and motivations of young people in the process of social integration; policy documents analysis and institutional framework from the perspective of youth transition regime; making policy recommendations regarding the mitigation of disadvantages in the youth transition to adulthood and social integration.

The scientific novelty and originality of the research lie in: 1) examining the transition of youth to adulthood through the prism of determining the timing (age) of events marking this process: completion of education, employment, separation from parents, starting a family, and having children, as well as defining their interrelations; 2) developing a typology by identifying four models of youth transition to adulthood: complex transition, uncertain transition, unstable transition, and early transition; 3) determining the influence of objective and subjective factors, institutional and political frameworks in facilitating the youth transition to adulthood.

Main scientific results: socio-demographic aspects of the transition of youth to adulthood from the point of view of education, profession and family are highlighted; Four main models of youth transition to adulthood have been identified; Policy recommendations were developed to promote the social inclusion of young people.

The theoretical significance of the research: comprehensive scientific understanding of the process of youth transition to adulthood in a constantly changing society and experiencing prolonged crises by highlighting the existing models of transition and determining factors of individual paths. The obtained results contribute to the completion of the theoretical framework of the Sociology of Youth, Labor Sociology, Sociology of Education, Urban and rural Sociology, they can serve as methodological support for other research related to youth and their socioeconomic, cultural and civic integration.

The practical significance of the research lies in determining the characteristics of the youth transition to adulthood in the Republic of Moldova and developing transition models. The results of the study can serve as analytical and information support in the process of developing and improving youth policy, taking into account its intersectoral nature. The data obtained can be used as a theoretical and methodological basis for designing and conducting sociological research in the field of youth, joining national and international projects in this area; can be used by decision-makers when developing policies to support young people's transition to adulthood; can be used in the educational process.

The research results were approved within the International Scientific-Practical Conference: Economic growth under globalization conditions; Scientific session. Demographic development: challenges for social policies (Chisinau, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference „Social development of regions in figures and statistics” (Tambov, 2018); International Scientific Conference „Personal Development and Education for Society: Current Epistemological Foundations”, State University of Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation program: „Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data” (Athens, 2019).

CRÎȘMARU MARIANA

**TRANZIȚIA TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT:
ABORDARE INTERSECTORIALĂ**

**541.02 - STRUCTURA SOCIALĂ, INSTITUȚII
ȘI PROCESE SOCIALE**

REZUMATUL
tezei de doctor în sociologie

Aprobat spre tipar: 08.05.2024

Formatul hârtiei: 60x84
1/16.

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj: 30 exemplare

Coli autor: 2,2

Rezumatul a fost tipărit la Serviciul Editorial-Poligrafic al
Institutului Național de Cercetări Economice, ASEM
Adresa: str. Ion Creangă, 45, MD-2064, Chișinău